Poštarina plaćena u gotovom

Pojedini broj 4 din.

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

Ady Endre: A fekete husvét — — — — — — — — 113
Hozzászólás — — — — — — — — — — — — 114
Ősz Szabó János: Az utolsó kenyér — — — — — — 119
Szakács Gábor: Gornji Breg — — — — — — — — 121
Gál László: Mese (vers) — — — — — — — — — 124
Rózsa Márta: Nova Crnja — — — — — — — — — 126
Sánta Péter: Beszélgetés — — — — — — — — — 127
Miklós Ilona: Gyermekvédelem — — — — — — — 130
Váradi József (székely népballada) — — — — — — — 133
Népmese — — — — — — — — — — — — — 134
Fekete Béla: A csehek Európában — — — — — — — 135
Darvas József: Gyermekéveimből — — — — — — — 140
Hajdu Vilmos: Csehország bekebelezésének gazdasági következményei — — — — — — — — — — — — 144
Agnes Smedley: A gerilla háborúban — — — — — — 145
Vas Béla: Gazdasági szemle — — — — — — — — 150
Szántó Árpád: Világszemle — — — — — — — — 155

FIGYELŐ

Mohácsi Irén: Helyzetkép Angliából — — — — — — 146
Sz A.: A magyar kormányválságok titka — — — — — 147
K.: Budapest — — — — — — — — — — — — 148
N.: Aki bízik nem csatlakozik — — — — — — — — 149

LAPSZEMLE

Archiv für Biologie, Resto del Carlino, Deutsche Allgemeine Zeitung, Völkischer Beobachter — — — — — — 149
L'Ouvre, L'Ordre — — — — — — — — — — — — 150

KÖNYVSZEMLE

Szerb György: Farkas a farkasok között (Fallada) — — 152

KRÓNIKA — — — — — — — — 153

VI. ÉVFOLYAM ■ SUBOTICA ■ 1939 ÁPRILIS ■ 4. SZÁM

Szerkesztői üzenetek

Többek kérésére közöljük az alábbiakat:

1. Minden alkalmazottnak, aki a segédszemélyzet fogalma alá esik, joga van túlóra díjra. Kivételt képeznek azok, akik magasabbrendű munkát végeznek, mint pl. üzletvezetők, könyvelők, pénztérnokok, mérnökök. A törvényes munkaidő 8 óra naponként, illetőleg 48 óra hetenként azon vállalatoknál, ahol több mint 15 munkás van alkalmazva, azoknál pedig, ahol 15 munkásnál kevesebb dolgozik, 10 óra naponta, illetőleg 60 óra hetenként. Itt meg kell jegyezni, hogy a legfelsőbb bíróság álláspontja szerint csak az az idő számít túlórának, amit a munkás heti 48, illetőleg 60 órán túl dolgozik. Túlóradíjra joga van minden munkásnak, tekintet nélkül, hogy óránként, naponként, hetenként vagy havonként kapja fizetését.

A túlóradíj követelésekből valamint a munkás és munkaadó viszonyából származó többi perek, amennyiben a peres összeg nem haladja meg a 12.000 dinárt, a Jó Emberek Bíróságának hatáskörébe tartoznak. A bíróságba minden peres fél egy-egy tagot választ, azok közül, akiket a báni hivatal kijelölt és akik esküt tettek, hogy ezen tisztségüket részrehajlás nélkül fogják ellátni.

Túlóradíj követelésekből, valamint a többi munkás és munkaadó viszonyából származó perek, amennyiben értékük a 12.000 dinárt meghaladja a törvényszék hatáskörébe tartoznak.

A jóemberek bíróságának ítélete végrehajtható és ellene jogorvoslatnak helye nincs, csak keresetnek, aminek tárgyalására az a járásbíróság illetékes, melynek területén a munkaadó lakik, illetőleg ahol az üzem van. Úgy a törvényszék mint a járásbíróság előtt a polgári perrendtartás szabályai érvényesek. A törvényszék előtt mindenkit ügyvédnek kell képviselnie, míg ez a Jó Emberek Bírósága és a járásbíróság előtt nem szükséges.

Vitás a bíróságok előtt az a kérdés, hogy a munkás visszamenőleg mennyi időre követelhet túlóradíjat. Kezdetben a munkaadók a három éves elévülésre hivatkoztak, azonban a bíróságok ezt nem fogadták el, mert a három éves elévülési idő csak a magasabbrendű segédszemélyzetre vonatkozik. Mivel pedig a munkásvédelmi törvény nem is említi az elévülést, úgy kell vennünk, és eddig a bíróságok is ezt az álláspontot foglalták el, hogy itt is érvényes a polgári jogban érvényes 32 évi elévülési idő, ami azt jelenti, hogy a munkás 32 évre visszamenőleg követelheti a túlóradíjat, ha megszakítás nélkül ennyit dolgozott.

2. A noviszádi legfelsőbb bíróság nemrég hozott ítélete szerint, a munkás csak abban az esetben követelheti a túlóradíjat, ha a munkából való kilépése és utolsó fizetésének felvétele alkalmával **kérte a túlóradíjat és fenntartotta arra való jogát, hogy azt később peres úton követelje.**

Ezért minden munkásnak azt tanácsoljuk: mielőtt kilépne a munkából, **lehetőleg másolattal írt ajánlott levélben, adja tudtára a munkaadónak, hogy a túlóradíjat követeli.** Ezenkívül minden munkás, amikor utolsó fizetését **felveszi, követelje a túlóradíjat és gondoskodjék, hogy ezt megbízható és szavahihető tanúk hallják** és szükség esetén a bíróság előtt bebizonyítsák.

3. Legjobb, ha a munkás kilépésekor semmit nem ír alá, de ha a munkaadó mégis nyugtát kíván, csak olyan nyugtát írjon alá, amelyben benne van az összeg amelyet felvesz és ama kijelentése, hogy a túlóradíjat követeli. Semmiesetre se írjon alá olyan nyugtát amelyben kijelenti, hogy további követelése nincs. A nyugtát írja alá mindjárt a szöveg alatt, nehogy ahhoz még valamit hozzá lehessen írni.

A »Gazdasági szemle« és »Világszemle« cikkeink jelen számunkban nyomdatechnikai okokból kerültek a lap végére.

A fekete husvét

Beteg szívem most be tele — nagy,
Milyen jó volna máskor élni,
Máskor s talán máshol:
Láz, virágzás, gyönyörű Husvét,
Jaj, itt nálunk, be fekete vagy.

Mikor halt meg itt a büszkeség
S volt jó itt élni nagy szivekkel,
Tele szivekkel?
Utat készít itt most a Fátum
S letépi Husvét minden zöld díszét.

Hol magyar százfelé dacolt,
Szívós és bolond erejével,
Szép erejével,
Mely szabadra tört, ágált mégis
S kinek dolga Isten dolga volt?

Rongy, züllöttség, bomlás és ború,
Csoda, hogy még vannak néhányan,
Szegény néhányan,
Kiknek kell még ilyen országban
Szabadságért a harc — háború.

Beteg szivem most be tele — nagy,
Milyen jó volna máshol élni.
Máskor s talán máshol,
Mert itt mindent letép a Fátum:
Fényes Husvét, be fekete vagy.

Ady Endre

Hozzászólás

(Első közlemény)

Mióta kisebbségek vannak, mióta a kisebbségek kormányt támogatva, vagy az ellenzék oldalán, több-kevesebb sikerrel harcolnak jogaikért, fönnállásuk, megmaradásuk és fejlődésük biztosításáért; állandóan napirenden van a kérdés: egészet képez-e a kisebbség, vagy ugyanúgy osztályokra tagozódott, mint a többséget alkotó nép társadalma? A kérdés ma különös érdekkel bír, megoldása nagy fontosságú a mult mérlegelésére és annak a megállapítására, hogy a jövőben milyen állást foglaljunk el a sorozatosan fölbukkanó nehézségekkel szemben. Erre a fontosságra vall, hogy a világsajtó — de, ami minket a legközelebbről érdekel — a mi közéletünk is hangos a vitától és az összes érvek és ellenérvek a fönti kérdés körül forognak, vagy erre vezethetők vissza.

Hogy olvasóink számára a fejleményeket összegezhessük és a nagy zenebonát összhangzóbbá, érthetőbbé tegyük — az alábbiakban megkiséreljük a kérdés tisztázását. Fölsorakoztatjuk az előadásokban, cikkekben, nyílt levelekben szereplő nézeteket — megtisztítva azokat a személyeskedés értelemzavaró sallangjaitól — és egyúttal kifejtjük a mi, helyesnek vélt álláspontunkat. Módot akarunk így adni a vita lefolytatására és annak minél szélesebbgyökerű eredményességére — az együttműködés valóra váltására. Hisszük, tudjuk, hogy ez minden — pillanatnyilag bármilyen pártállású — becsületes, népe érdekeit szem előtt tartó magyar ember leghőbb óhaja.

*

„Mi kisebbség vagyunk és nem fecsérelhetjük erőnket osztályharcra, ami különben is idejét múlta és akkor is, amikor időszerű volt, csak nemzetközi zsidók, vagy romlott lelkű, hazaáruló zsidóbérencek találták ki, hogy a maguk sötét érdekében megmételyezzék a békére vágyó és virulni akaró emberiséget. Osztályok nincsenek, csak nemzetegész van, csak sorsközösség van . . ."

Nagyjából így hangzik az egyik nézőpont és meg kell jegyeznünk, a legtöbbet hangoztatott, legelterjedtebb az összes téves állásfoglalások között.

Kisebbségi sorsban élünk — ez tagadhatatlan. De valóban annyira helytálló mindaz, mi a fenti állítás szerint ebből következik, különösen a mondat második fele? Látni fogjuk, hogy nem.

Először is: erőpazarlás-e az osztályharc, olyan fényűzés, amit ma nem engedhetünk meg magunknak? Már a kérdés ilyen felállítása is hozzánemértést, tudatlanságot árul el. Miért? Mert abból a tévedésből indul ki, hogy az osztályharc olyan játék, szórakoztató féle, mint a kuglizás, vagy a moziba menés, amit ha jól megy a sorunk megengedhetünk magunknak, de ha szűkösen élünk, le kell róla mondanunk. Ugye, milyen egyszerű? Azonban az óhaj, minden jámborsága ellenére, csak óhaj marad

és hasonlít a megboldogult természetbölcselethez, melynek hívei a természetkutatást elvetve, a természet törvényszerűségeit iróasztaluk mellől akarták kieszelni és az ellenvetésre: mi lesz ha „fölfedezéseik“ nem fedik a valóságot — azt felelték: annál rosszabb a valóságnak!

Tudjuk, hogy a társadalomnak megvannak a maga törvényszerűségei — függetlenül az egyéni akarattól. Az emberiség, a társadalom, vagy egy osztály — mert ez is van, mint azt alább látni fogjuk — előrehaladását pedig éppen ezen törvényszerűségek kutatása és megismerése biztosíthatja úgy, hogy hozzájuk cselekvő módon alkalmazkodva igyekszik azokat a maga javára fölhasználni.

De térjünk vissza a kérdéshez. Vannak-e osztályok? Ha igen: vannak-e kisebbségi társadalomban is? És valóban zsidók és hozzájuk hasonló, minden emberi közösségből kiüldözésre méltó, sötétben bújkálók agyréme az osztályharcnak nevezett bujakór?

A társadalom emberi közösség. Az ember társadalmi lény és ugyanúgy nem maradhat fenn a társadalmon kívül, mint hal a szárazon. Ez vitathatatlan. Ugyancsak vitán fölül áll, hogy a társadalom csak termelve, a fölélt javakat újjátermelve létezik és ezen termelés méretei szerint fejlődik. Ha többet termel: halad, ha kevesebbet: visszaesik. A javak anyagát a természet adja, de azokat használhatóvá a munka teszi.

Mi határozza meg az embert a társadalomban? Elsősorban munkája. De a munkához szerszámok is kellenek és nyersanyagok, vagy ahogy azokat tudományosan mondják: termelőeszközök. Mit látunk a mai társadalomban? Hogy az részekre tagozódott. Egyik oldalon állnak a földbirtokosok, gyárosok, bankárok, stb. — termelőeszközök tulajdonosai a másik oldalon: akik megszabott bérért a termelőeszközök segítségével azok tulajdonosai számára a javakat — az árút — létrehozzák. A két csoport — osztály — között vannak az u. n. kisemberek, akik, ha termelőeszközök tulajdonosai is, az első csoportba nem számíthatók, mert anyagi helyzetük azokénál sokkal alacsonyabb és a mai viszonyok között — egészükben — oda nem is emelkedhetnek. Ide soroljuk a kisiparosokat, kiskereskedőket és a szabad pályán levőket.

Láthatjuk: a társadalomban elfoglalt hely — osztályhelyzet — attól függ, hogy az illető egyén, vagy csoport a termelőeszközökkel milyen viszonyban van. Másszóval: tulajdonosa-e azoknak, vagy sem? Ez a valóság és ezt a mai berendezkedés keretein belül pusztán szép óhajokkal megmásítani nem lehet, még elkendőzni sem. Vagy talán akadnak olyan együgyűek, akik azt hiszik: sikerül nekik a béressel elhitetni, hogy tőle a vele esetleg egy anyanyelvű gazda; a munkással, hogy tőle a vele esetleg egy anyanyelvű gyáros semmiben sem különbözik?

„Hát jó — halljuk az ellenvetést — osztályok vannak, de ebből még nem következik az osztályharc tárgyilagos létezése is: nem következik annak a megokoltsága, hogy azt nem fölbújtás, izgatás hozza létre!“

Mit is mond ez a szépen hangzó és sokat hangoztatott állitás? Semmi mást, mint hogy a munkást föl kell bújtatni, hogy na-

gyobb bért, rövidebb munkaidőt akarjon; hogy a gyárost tüzelni kell, hogy minél nagyobb jövedelmet akarjon elérni és adott esetben, ha érdekei úgy kívánják (és mikor nem kívánják?) ellene szegüljön munkásai fentebb kifejezett óhajának és tőle telhetőleg mindent megtegyen, hogy azokat ne kelljen teljesíteni. Hát ezt ép ésszel, valóban senki se hiheti el.

Mert mi is tulajdonképen az osztályharc, annak lényege? Mi tesz egy osztályt osztállyá?

Hogy osztályok vannak azt el kell ismernünk, aminthogy ezek éppen azért osztályok, mert a termelésben, a társadalomban, a javak elosztásában ellentétes helyeket foglalnak el. Ebből a vak is láthatja, ha akarja, hogy alpvető érdekeik sem lehetnek *azonosak*. És az osztályharc, annak lényege nem más, mint a küzdelem ezen érdekek érvényre juttatásáért. Ez a küzdelem lehet tudatos és nem tudatos. Az osztállyá alakulást éppen ez a különbség határozza meg. Amikor egy társadalmi réteg osztálybelyzetének tudatára jön, akkor válik a társadalmat tudatosan formáló erővé — osztállyá. Ezt a pontot gazdasági, később politikai alakulatok, szervezetek, harci szervezetek — ezért osztályharcos szervezetek — megalakulásai jelzik.

Azonban tévedésbe esnék, aki azt hinné, hogy mindez csak a mai társadalom velejárója és azon belül is csak a munkásság kiváltsága. Nem.

Mindenki hallott már a céhekről. Ugye milyen ártatlan alakulatok ezek? Ünnepélyes alkalmakkor zászlói alatt fölvonul a céh, beszédek hangzanak el, a zene szól és utána mindenki megilletődve hazamegy. Hát ezek a céhek valamikor a városi iparosság gazdasági és harci osztályszervezetei voltak és a regényes középkor a történelem lapjaira bizony sok véres csatát írt föl, amelyeket a céhekbe tömörült iparosság vívott jogaiért és azok a zászlók nem egy véres ütközetben hirdették a föltörekvő osztály győztes igazát az uralmon lévővel szemben.

Vagy vegyük a gyárosok szövetségét, vagy bármely más munkaadói testületet. Ezek működése ellen igazán senkinek se lehet kifogása. És mégis, ezek az egyesületek képezik az uralkodó osztály fegyvertárának egy részét. Csudálatos, senki sem ütközik meg ezen egyesületek osztályharcos működésén azok közül, akik a munkásság szervezkedésére tücsköt-bogarat kiabálnak.

És itt van a kutya elásva. Mert mit is mond csak köznapi nyelven a következő állítás?

> „. . . A földműves nép (!) csak része, ha nagyobb része is a nemzetnek, a nemzet minden tagjával **azonos** törekvésekkel és nem osztályelkülönüléssel, külön osztályérdekkel, vagy pláne osztályharccal . . . (és) népünk sorsa attól függ, mennyire sikerül lebontani a különbségeket, kiépíteni a sorsközösséget, köztudattá tenni azt, hogy az egyén élete nem választható el a nemzetegész életétől . . ."

Eszerint a gazda, a béres, a földbirtokos, a napszámos (földművelő nép) egy fogalom. Hogy ez nem igaz, hogy ezt mondani, vagy tudatlanság, vagy tudatos ámítás, azt nem kell külön bizonyítanunk. Lehet-e a 2.400 dináros évi jövedelemmel bíró, ron-

gyos, éhező, fázó Oravaczeket és a többszáz holdas nagybirtokosokat közös érdekű társadalmi csoportba sorozni? Vannak, akik azt mondják: lehet. Szerintünk nem, vagy legalább is nem úgy, ahogy a fenti urak gondolják. De gyerünk tovább. Vojvodinai magyar földművesekről lévén szó, tudjuk, hogy azoknak közel háromnegyedét Oraveczek alkotják és ezért bátorkodunk a „földműves nép" alatt őket érteni. És erre vonatkozólag a fenti idézet nem mond mást, mint hogy az Oraveczek törekvései *azonosak* a nemoraveczekével.

Mijük nincsen és nem volt az Oraveczeknek? — Földjük. Mijük volt sok évszázadon át és van ma is a nemoraveczek egy számbelileg kicsiny, de annál súlyosabb hányadának? — Földjük. Mit akarnak az Oraveczek? — Jobb bért, rövidebb munkát és földet. Mit nem akartak adni és ma sem akarnak adni nékik a nemoraveczek? — Jobb bért, rövidebb munkát és földet. — Jogtalan, erkölcstelen, kisebbségellenes az Oraveczek kivánsága? — Nem. Jogos-e, erkölcsös-e, ha azok megvalósítása képezi törekvéseik egy részét? — Igen. *És mégis. „Ti Oraveczek maradjatok nyugton és ne legyenek a nemoraveczekével ellentétes kivánságaitok, mert az főbenjáró bűn, nemeztegészárulás, osztályharc. Ezt kivánja tőltek a ti, a nemoraveczekével, íróasztal mellől, kényelmesen azonosított törekvéstek. Ámen.*

Vagyis a fenti logika szerint a nincstelenek érdeke teljesen azonos, egyenlő a birtokon belül levőkével, másszóval: 0=1-el! Nem kell számtantudósnak lennünk annak a megállapításához, hogy ez lehetetlen és az előkészítőst is elbuktatják, ha ilyet állit.

Kinek érdekében ágál valóban a fenti idézet? A nemoraveczekében, a társadalom uralkodó rétegei érdekében. De ki a többség? A jövő építői, maltere és téglái — az Oraveczek! Kiknek az érdekei fontosak elsősorban kisebbségünk haladásának, fölemelkedésének szempontjából? A többségé. Mi legyen tehát a kisebbségi jelszavak elseje? Az Oraveczek kielégítetlen ősi vágya — földet!

Megbomlasztja-e vajjon ez az oly szükséges kisebbségi arcvonal egységét? Nem, hanem még inkább egybeforrasztja, átütő erejűvé teszi. Pedig ez osztályharc, még pedig a javából.

Nem akarjuk mondanivalónkat túlhosszúra fűzni, s megelégszünk ezzel az egyetlen példával.

Amit eddig kifejtettünk, azt bizonyítja, hogy minden társadalom, tehát a kisebbségi is, osztályokra tagozódott, függetlenül az egyéni óhajoktól. Továbbá, hogy az oszályharc nem izgatás, hanem társadalmi berendezkedés eredménye. Végül, hogy az osztálykövetelések kielégítéséért való harc nem bomlasztja, de acélozza a nép igaz érdekeit védő kisebbségi arcvonal egységét és akcióképességét; míg azok semmibevevése, vagy olcsó szólamokkal való elintézése annak gyöngítésével, szétzüllésével jár.

*

A másik mai divatos jelszó a keresztényi-nemzeti gondolat. Ha csak a nevéből következtetnénk a lényegre, szinte semmi kifogásolni valót nem találnánk. Emberszeretet, szociális gondolat, az osztályok és osztályérdekek elismerése, a nemzeti jogokért való harc — de nem más népek rovására, harc a lelkiismereti szabad-

ságért, az emberi jogokért, az embernek ember által való kihasználása ellen. Akadhat-e elvetemedett, istentől elrugaszkodott valaki, aki mindezt nem helyeselné? Bizonnyal nem, legalább is nem a dolgozók soraiban, akikért és akiknek ezen eszméknek szolgálniok kellene.

Azonban nézzük csak meg a dolgot nem eszmei elvonatkozásában, de gyakorlatban. Nem távoli országokban, de nálunk és közvetlen közelünkben. A türelem és megértés helyett türelmetlenség és adáz gyűlölködés. Az egy akol egy pásztor politikai jelentését úgy magyarázzák, hogy az egy népet, egy tábort, egy pártot, egy vezért jelent! Göbbels se mondhatná különben. És nem véletlen, hogy a saját maguk által a népérdek *kizárólagos* képviselőjévé kinevezett és csakis ezért a szerepért csizsmáskodó — népiesch — vezér és vezérecskék ideálja Hitler és a náci módszerek. Nem véletlen, hogy a népet pajzsára irt, de az igazi népérdeket semmibevevők a keresztényi eszme nevében borulnak le azok előtt, akik a világ négy sarkán már meggyújtották az új világháborút, a hódító, idegen népeket leigázó háborút. Azok előtt, akiknek harci módszere a védetlen városok, nők, aggok és ártatlan gyermekek csöppet sem keresztényi bombázása, Guernica lerombolása. Azok előtt, akik a szent helyeket meggyalázzák, papokat kínoznak és gyüjtőtáborba hurcolnak, mert éppen a keresztényi eszmét, Krisztust, az elnyomottak, a rabszolgak Krisztusát szegezték szembe az Antikrisztussal, akit nálunk a *kereszténység! nép!* jelszavakat bömbölő, habzó szájúak dicsőítenek. Arról nem is szólunk, hogy Magyarország ott vergődik az ősi ellenség halálos ölelésében és ebben nem kis részük van a mieinkkel hasonszőrűek áldásos működésének. Vagy lehet-e a nép nyelvét betiltó, ősi, nemzeti hagyományait tüzzel-vassal tipró „fölszabadítók" elől úttalan utakon menekülők százezreire keresztényi szeretettel azt mondani: — elnyerték méltó büntetésüket!

Hihetünk-e az anyanyelv jogaiért harcoló olyan vezér őszinteségében és odaadásában, akinek éppen ez a nyelv nem anyanyelve? Hihetünk-e szándékainak tisztaságában, ha mindazt, ami ellen itt harcol, másutt jóváhagyja?

*

Nem az elvek fontosak, nem a hirdetett elmélet. A gyakorlat alapján itélünk emberekről, mozgalmakról, pártokról. És ott, ahol az elmélet és gyakorlat között szakadás állott be, ott az elmélet csak palást volt, amit a gyakorlat leszakított, hogy a szándékot a maga meztelen valóságában mutassa meg. Ha máshol helyesnek, a keresztényi és nemzeti gondolat valóra válásának tartom (máskép nem dicsőíthetném) a népek szabadságvágyának durva megfojtását, a nemzeti önrendelkezési jogok antidemokratikus megcsúfolását, a hódító háborút, akkor — ha alkalom adódik rá — az eddig csalétkül szánt, fennen hangoztatott, nagy jelszavakat sutba vágva — én is ugyanúgy cselekszem majd. Teszem mindezt azért, mert titkolt célom nem a nép java, hanem a vezérség minden áron, a hatalom és az avval való visszaélés. Ezt mondják a tények — a legkeményebbfejű dolgok — és a történelem folyamán tapasztalható példák sorozata.

Nem a keresztényi eszmékben, nem a nemzeti gondolatban

van a hiba, de a mögéjük húzódó fasiszta valóságban. Nem a keresztényi, krisztusi keresztet kifogásoljuk, hanem annak az árnyékába bújtatott és csak kedvező pillanatra váró nyilat és horgot.

*

Mi egységet akarunk a közös célok elérésért, de a külön eszmék és érdekek elismerésével és tiszteletben tartásával. Csakis így, ilyen úton lehet egybeforrasztani kisebbségünket. És aki kijelenti: „...az egységet akarom, de az az egység csak az én mozgalmamat jelenti..." az valójában éket ver magyar és magyar közé; az nem demokrata — ha százszor is annak nevezi és nevezteti magát, hanem idegenből mintázott népellenes politikai eszmék fullajtárja.

Mi elismerjük minden ember jogát, hogy a maga módján keresse boldogulását, csak ez az út ne menjen a népérdekek rovására. Hajlandók vagyunk mindenkivel együtt dolgozni az összes közös nevezőjű célokért, ha csak egy érintkezési pontot is találunk. De minden erőnkkel és minden fölhasználható eszközzel harcolunk azok ellen, aki a maguk, vagy egy klikk érdekeit, egyéni kis céljait a nép, az egység fölébe helyezik. És különösen küzdünk a keresztényi jelszavak tisztes vértje mögé búvó, nemzetegységről prédikáló, parancsuralomról álmodozó népbolondítók ellen, mert bennük látjuk minden igaz, hites jószándékú akarás orgyilkosait.

Így követelik tőlünk Rákóczi, Kossuth, Petőfi és Ady szelleme, a magyar népi hagyományok. És a harchoz lendületet, végtelen kitartást ad a demokratikus népszabadságok minden akadályon át diadalmaskodó erejébe vetett, meg nem ingatható hitünk.

Az utolsó kenyér

Hajnali négy órát kukorékoltak a kakasok. Duda István ásítozva mászott le rongyos vackáról. Meggyújtotta a füstös üvegű lámpát, melynek gyér világánál öt sápadt arcú, maszatos gyermeket lehetett látni. Mind az öt egy sorban feküdt a priccsen. Duda lassan magára szedte rongyait. Felesége szakadozott fejkendőjébe beletett egy félkilónyi kenyeret, meg két fej vöröshagymát.

— Pista, mész mán? — kérdezi a felesége.

— Megyek. — Azzal a hóna alá fogta a kenyeret és megindult. Kinyitotta az ajtót, még egyszer visszanézett. Mondani akart valamit, de a szó torkán akadt. Meglátta, az öt sovány gyereket, felesége kócos fejét és rozoga asztalon az utolsó kenyeret. Megfordult és csak annyit mondott: — Isten áldja. —

— Isten áldjon meg, — hallotta felesége vékony hangját

Kint hideg márciusi szél sivított. Összébbhúzta magán rongyos kabátját. Elindult a város felé. Kint lakott a várostól egy dűllőnyire, húsz vagy huszonöt munkatársával együtt, akiket kilökött ide a szegénység. Itt kaptak portát, épített-

tek rá egyszobás viskót, esetleg egy konyhát is mellé. De Dudának csak egyszobás lakása volt és abban laktak heten. Most az is eszébe jutott, hogy csak egyszobája van és az asztalon csak egy kenyere, az utolsó... Utolsó kenyere a nyári keresetből. És abból is elhozott egy félkilónyit, de csak félkilónyit, hogy elég legyen hetüknek szombatig. Igen, hétfőtől szombatig.

Most elmegy az urasághoz dolgozni. Ott már kezdődik a munka. Mindegy, ha nyolc, vagy tíz dinárt fizetnek is, de most dolgoznia kell. Mert ha az irnok úr azt mondja, hogy csak két dinárt ad, akkor is elmegy. Lassan a hídfőhöz ért. Még sötét volt, de már álltak ott vagy százan és még mindig jöttek. Az emberek közé furakodott. Így nem érte úgy a szél sem. Meg akarta hallgatni miről beszélgetnek. Megtudta, hogy tíz és tizenkét dinárt fizet az uraság, de legtöbbnyire csak tízet és van akinek csak kilencet. Voltak ott tizenkét — tizenhároméves gyerekek is. Azt mondták, hogy nekik csak öt—hat dinár a napszámuk. Egy ember mérgelődött, hogy ő sokkal több ganét széthordott, mint egy másik és csak tíz dinárt kapott, amaz meg tizenkettőt.

Egyszer csak elkiáltotta valaki magát: — Jön az irnok úr! — Tényleg jött. Bőrkabátban és finom gyapjúkesztyű a kezén. Duda önkénytelenül végignézett magán és az irnok úron. Az ő kabátjáról lógott a rongy, dereka egy kötéldarabbal volt összeszorítva. Már a gombok sem akartak megülni rajta. Úgy nézett ki mint egy hazátlan csavargó.

Mindenki furakodni kezdett előre, mert hátha nem kell az a sok munkás. Egy, aki ott állt legelől már tíz lépésről levette a kalapját és nagy — jóreggelt — köszönt az írnok úrnak.

— Nézd a, de siet a csősz úr köszönni, mondta valaki a háta mögött.

Tehát az a csősz. Ismerte már az ilyeneket, mert csőszök csak durva emberek szoktak lenni. Ilyeneket az uraság kiválogat hogy hajtsák a munkásokat, mint a kutyákat egész nap. Kiabálnak és szidják őket, de ha az úr jön arrafelé, akkor hétrét görnyednek és úgy hízelegnek neki.

Most az írnok úr kiabálni kezd, hogy — hátra, hátra — és elkezdte lökdösni az embereket.

— Csak az jőjjön, aki a mult héten is volt! — Kiabált az írnok úr: — egy, kettő, három.

— Te nem voltál, nem kellesz. — dühösködött — mondtam, hogy csak az jőjjön, aki a mult héten is volt.

Duda gondolkozott odamenjen-e, vagy se Egy pillanatra meghátrált, hátha megismeri az írnok, de aztán szeme előtt megjelent az öt gyerek és az a kenyér. Muszáj, csikorgatta fogát, mintha valami nehezet emelne. Ő is odafurakodott a sorba.

Az írnok meg csak tovább számolt: — Ötvenöt, ötvenhat, ötvenhét... Te a mult héten nem voltál, — ordított Dudára.

— De voltam — hazudta Duda és úgy reszketett, mint a kocsonnya.

— Nem voltál, hazudsz — kiabált rá a csősz is.

— Még hazudni mersz, te disznó! — bömbölte az irnok. — Különben még úgy se kellesz!

Duda megrémült, majd hogy térdre nem esett és könyörgött:

Írnok úr legyen szíves fölvenni, öt gyerekem éhezik.

— Menj innen, nem érek rá. Mondtam, hogy nem kellesz. Most csak azokat veszem föl, akik a nyáron is itt szoktak dolgozni. Mi közöm a gyerekeidhez.

Duda elódalgott. Tudta, hogy semmi se használ. Mi közöm a gyerekeidhez — zúgott a fejében. Igen, az írnok úrnak nincs öt gyereke, az írnok úr még nem látott öt sápadt arcú vézna gyereket éhezni . .

Nagy csapat ember indult meg hazafelé, a nyirkos penésszagú viskókba. Akik nem voltak a nyáron az uraságnál tizenöt dinárért dolgozni.

Most mi lesz? — jutott eszébe Dudának. Otthon csak egy kenyér van és ha az is elfogy... Nem mert tovább erre gondolni. Vagy van más is, aki most szegte meg az utolsó kenyeret, vagy tán meg is ette? És lehorgasztott fejjel megindult hazafelé, erősen szorítva hóna alatt a félkilónyi kenyeret és a két fej vöröshagymát.

Ősz Szabó János

Gornji Breg

Vonatunk zörögve halad a Szenta—szuboticai vonalon. Útitársaim azt mondják, ez azért van, mert gyorsított-személyvonat. Beszélgetésünkhöz vagonunk kerekének nyikorgása adja meg az egyhangú ütemet. Mintha csak a vidék és a környezet hangulatát átvette volna. Egyforma barna táblák, egyforma fehér tanyák, egyforma emberek, vontatott beszéd a vagonban, útitársaim álmos tekintete, akármerre nézek, nyomasztó egyhangúság uralkodik embereken és tájon.

Velem szemben egy subarás bácsi ül. Megkérdem tőle, hova utazik?

Előbb akkurátusan végignéz rajtam és csak aztán felel:

— Én fiatal ur? Bogarasra. (E tisztelet félcipőmnek, nyakkendőmnek és símára borotvált arcomnak szólt.)

— Én meg Felsőhegyre — mondom.

Az öreg kicsinylően néz rám.

— De ez nem áll meg ám csak Bogarason, vagy Zentán, s mindjárt hív is, hogy szálljak le Bogarason, majd ő útbaigazít Felsőhegy felé; el is kisér egy darabon.

Szerettem volna az öreggel Bogarasról elbeszélgetni, de mivel már alkonyodott, hát a városi közönség iránt különös előszeretettel viseltető tanyai kuvaszokról szerzett tapasztalataim megmásították elhatározásom és Szentáig utaztam.

Szentáról köves út visz Gornjibreg felé. Négy kilóméter hosszú út ez a sínek mentén. Messziről már látszanak a domb körvonalai s a kiemelkedő templomtorony, mintha azt akarná elhitetni a közeledővel, hogy falu fog a szeme előtt föltünni. Pedig nem falu ez, hanem település. Egyike azon nyolc pusztának, amelyek Szentához tartoztak, s amelyek részben még ma is odatartoznak. Valamikor ez a vidék Szenta város szőlőskertje volt

Felsőszőlők névvel. A domb körülbelül nyolcszáz méter széles, kétezer hosszú és harminc-negyven méter magas. Az egyik oldalát szíkes laposok határolják. Ezek legelőül szolgálnak. A főtelepüléstől mintegy háromszáz méterre egy kisebb település alakult ki Gombosfalu néven, de ezt is Felsőhegyhez számítják. A település közigazgatásilag Szentához tartozik. Postája nincs. Egy levélhordója van, aki az állomásnak kinevezett őrháznál naponta lebonyolítja a levélforgalmat, de az ajánlott levelek, csomagok és pénzküldemények átvétele és föladása csakis Szentán eszközölhető. Ez nyolc kilóméternyi gyalogutat jelent. Valamikor a településnek rendszeres póstaszolgálata volt, amelyet az elmúlt években egy óvónő bonyolított le. De áthelyezésével ez minden utánajárás ellenére megszűnt.

A színmagyar településnek 2.200 lakósa van, kb. 560 házzal. Gazdasági összetétele szomorú képet mutat. A lakósság fele földnélküli. A 10—30 holdasok alig vannak öten-hatan. Az öt holdon felüli kisbirtokosok száma huszonkettő-huszonöt. A lakósság többi része két holdon aluli törpebirtokos. Leggazdagabb a paplak: 35 hold földje van.

A földnélküliek napszámosok, de tekintve a település szegénységét, a napszámszerzés és napszámbajárás maga is fárasztó munka. Így például a földmunkások jelentős része — különösen lányok és asszonyok — a 8—10 kilóméterre fekvő csókai Léderer uradalomba járnak dolgozni. Ez napi 16—20 kilóméter gyaloglást jelent 5—10 dinár napszámért. A helyzet májusik tart így. Májustól kezdve hónapszámra szegődnek el és nem járnak haza.

Városi olvasóim el tudjátok-e képzelni, mit jelent ez? Fölkelni reggel négykor, gyalogolni 8—10 kilométert; dolgozni estig és gyalogolni ugyanannyit vissza 5—10 dinárért. Valóban a Londres által leírt afrikai banán-motor sem olcsóbb munkaerő. Az utóbbi évek még jobban megnehezítették a földmunkások helyzetét. A környék nagyobb birtokosai a földmunkások 1935—36-os mozgalmainak ellensúlyozására, passziv vidékekről hozatott munkásokkal végeztetik el az egyszerűbb munkákat (kukoricatörés, répaszedés stb.). Ezek igénytelenségüknél fogva hatalmas versenytársat jelentenek az amúgy is rövid idény alatt.

A törpebirtokosok helyzete valamivel jobb, mint a földmunkásoké. A jószágnevelés jelentős szerepet játszik létfentartásukban és a föld is megtermi a konyhára valót, de mindez messze van attól, hogy egy család akármilyen szűkösen is megéljen belőle. Ezért ott vannak ők is majdnem minden mezei munkánál mint a földmunkások, különösen a dohánytermelés megszüneése óta. A napszámba kényszerült törpebirtokosság nagy száma súlyosan érezteti hatását a mezei munkabérek színvonalán. Amíg a földmunkásoknak érdekük a magasabb napszám, a jobb aratási százalék, mert hiszen megélhetésüknek ez az egyetlen forrása — addig a törpebirtokosság a napszámba járást és aratást a létfenntartásnál nem mint egyetlen, hanem mint annak egyik segédeszközét veszi igénybe. Így aztán könnyebben fogadja el a számára hátrányosabb munkafeltételeket is. Gazdasági helyzeténél fogva ez a réteg igen ingadozó. A válság éveiben, amikor az összes fennálló lehetőségek kihasználása sem adja meg a megélhetéshez

legszükségesebb minimumot, ez a réteg vállvetve küzd a földmunkásokkal. De a legkisebb gazdasági javulás elegendő ahhoz, hogy a mai rend erkölcsi alapelvét érvényesítve, a „kaparj kurtaneked is lesz" jelszó szellemében olcsóbbért mennek el dolgozni, mint a földmunkások. Ezért történhetett meg, hogy a tavalyi cséplésnél Gornyi-Bregen csak 2½ százalékért dolgoztak, míg tőlük néhány kilóméterre, Adán, ugyanezért a munkáért 3½—4½ százalékot fizettek.

A törpe és a kisbirtokosságot nagy csapás érte a monopol igazgatóságának rendeletével, amellyel a vojvodinai dohánytermelést korlátozták. Így a csókai beváltó-állomás menyiségét 18 millió palántáról 5 millióra szállították le. Ezt a mennyiséget a Léderer uradalom és néhány bánáti falu között osztották fel. 1936—37-ig a településnek majdnem főforrása a dohánytermelés volt. Ezzel szemben az elmúlt évben, kevés kivétellel, dohánytermelésre senki sem kapott jogot. A település életszínvonala ennek következtében erősen esett. A nincstelenek nagy része kereset nélkül maradt és ezért vásárló ereje és életszínvonala csökkent. A törpebirtokosok mind nagyobb számban menetelnek terményeikkel Szenta felé, sőt már Szuboticára is ellátogatnak.

Az 1920-as agrárreform áldásaiból a település lakói kimaradtak. A zágrebi Nemzeti Tanács 1918-XI-26-iki határozatával elsőnek mondta ki a kibontakozó új állam területén az agrárreform végrehajtását, tervbevette „a nagybirtokok kisajátítását a földnélküli proletáriátus és szegényparasztság telepítése céljából." Ezt a határozatot magáévá tette Szerbia és Crnagora Nemzeti Tanácsa is és Sándor régens-trónörökös 1918-XII-12-iki kiáltványában a következőket mondta: „Azt kivánom, hogy azonnal megkezdődjék az agrárkérdés igazságos elintézése, a jobbágyság és a nagybirtok megszüntetése. A föld eddigi tulajdonosaik igazságos kártalanításával a szegény földművelők között osztassék föl." Igazságos és pártatlan, vallásra és nemzetiségre tekintet nélküli földreformnak a kőrvonalai bontakoztak ki, de a szép eszme és annak kivitele, amely igéretként ragyogott a földre szomjas nép előtt, míg a különböző politikai áramlatok és pártok dzsungeljén keresztül jutott, számtalan változtatáson esett át és mire megszületett, a vojvodinai földreváró tömegek nagy része továbbra is föld nélkül maradt.

Szenta város ötezer holdjának a felosztásánál a település szegényei nem kaptak semmit. Mégis a földtúró népek sajátságával, békés egyetértésben éltek a máshonnan jött településekkel, akik nem lévén házuk, egész 1926—27-ig közöttük laktak.

Gazdaságilag a lakósság tőle telhetőleg szervezkedik. Van két gazdaköre, a „kis"- 60, és a „nagygazdakör" 22—23 taggal. Ez utóbbi összetételére sehogy sem illik a „nagy" jelző, mert hiszen tagjai semmiesetre sem nagygazdák. Azonban a település keretein belül annak számít, mert a „tehetősebbek" idetömörülnek. Működésük anyagi eszközök hiányában csak tanácsadásra szorul.

A kisgazdakőr aktivitásából megszületett fogyasztási szövetkezet szintén magán viseli a telep gazdasági jellegét. A szövetkezet 120 tagja egy-egy részjegy fölött rendelkezik, amelynek ára 10 dinár s az így összejött 1.200 dinár teszi a szövetkezet

alaptőkéjét. Ehhez járul még az utolsó választások előtt kiutalt 5000 dinár állami segély. A kisgazdakőrnek könyvtára is van 250 könyvvel. A település jelentős része a földmunkásság az 1905-ös nagy mezőgazdasági sztrájkhullám óta gazdasági szervezet nélkül áll.

Kultúrintézményei 1 iskolából, melyben kevés a tanító és 1 keresztes-egyletből állanak. Az utóbbi célja az ifjúságot magaköré gyűjteni, de működése a sakkozáson és bálak rendezésén nem terjed túl. Ezzel szemben 6 kocsma virágzik a település területén.

Szakács Gábor

Mese

A cipőjüket madzaggal kötözték,
nadrágjuk elól térdük vigyorog.
S ebben az édes, márciusi fényben,
foguk vacog.

Csavargó kedvük semmi sem veri,
üres tarisznya, ház, meleg, világ.
Csak ballagnak és füttyük hangossas
s a rongyos gomblyukban virág.

Az országúton találkoztak nemrég,
az egyik szörnyű büszkén pöffögött.
Csiklit szedett, nagyon sokat talált,
hármat, négyet, ötöt.

Oszt megkínálta, akit fölszedett,
az országútnak másik vándorát
s füstös orrlikkal szítták ám a szót,
a vándorsors savanyú borát.

Hát csak mentek, lassan, vonakodva
és fogytak hosszú ezerméterek.
S ahogy meséltek kuckót, munkát, sorsot.
kevés napszámot, életet.

Az egyik így: te is csak senki vagy,
akárcsak én, komám, mert én is az vagyok.
Nincsem semmim se, de ezt felezem,
úgy vedd, ahogy adok.

A másik is lelkesen esküdött:
ilyen komám nem volt még sohasem.
Amim csak lesz, a fele a tiéd,
a szeretőm, a kenyerem.

Az utolsó csiklit is elfelezték,
és csók-közelről szedtek parazsat.
Csak koldus lehet testvér igazán
a cirfra-gőgű napsugár alatt.

És lám az úton boldog fényességgel,
ki tudja, kinek a zsebéből szökött —,
nyugodt kevélyen láttak heverészni,
egy valódi, egy igazi ötöst.

Az egyik is: hű, ez most az enyém!
A másik is: de ejnye, én találtam!
És birkóztak is már a pénz fölött,
gyilkos, goromba ellenségre váltan.

Már vérzett egyik és vérzett a másik,
a pénz a földön bizton röhögött.
Kié a pénz? Tiéd? Nesze, komám!
Ütött, ütött, s a másik felnyögött.

Tiéd talán? S az ökle messzi lendült
s a testvér roppant csöndben elterült.
De ájultan és félhalálra válva,
ez is melléje ült.

S ahogy agyuk még csúnyán kábult,
kerékpár porzik már feléjük:
— Nini, ötös! Ezt még ma esete
a kis kocsmában elzenéljük.

Aztán, később, magukhoz tértek
s az egyik búsan felnevet:
ládd-é, komám, az ötforintos
most már a tiéd is lehet.

Oszt, ha akarod, hát tovább megyünk,
az országutat megint fölvehetjük.
De ami örtént, mi két szamarak,
ne feledjük.

Sose feledjük mink, két kódisok,
mert az igazság és mert az örök:
ha mink, két kódisok verekszünk,
a harmadik, az úri felröhög.

Gál László

Nova Crnja

A község a falu legidősebb embere szerint 1761—62-ben létesült. A telepesek Apátfalva, Dorozsma, Almás és a szomszédos Csősztelek melletti elpusztult faluból jöttek. A község lakósai magyarok. A vezetékenevek is nagyobb részben magyar eredetre vallanak, mint: Kerekes, Szabó, Szántó, Fazekas, de vannak nevek, melyekről nem tudom megmondani milyen eredetűek. Ilyenek: Vidács, Zsiga, Bicok, Fricska, vagy Gyermán.

A köztudat szerint gróf Chekonich (aki akkor még nem volt gróf), kezdeményezte a települést. A házak szétszórtan, olyan helyeken épültek, ahol partosabb volt a föld, mert 1870-ig mocsaras volt a környék. Eddig a községet három elemi csapás érte: 1816-ban és 1866-ban a kolera; 1873-ban sáskák lepték el a földet.

A lakósság, melynek egy barázdányi saját földje sem volt, pásztorkodással is foglalkozott, de fő jövedelmi forrását a dohánytermelés képezte. Aki az uraság ellen valamit szólni mert, kikergették a házából és így a faluból is el kellett mennie. (A háztetőt elvihette magával!)

Kezdetben csak magyar iparosok voltak, de később több német mester is került a faluba. Volt két zsidó család is. Az egyik földműveléssel foglalkozott, mint a többi parasztok.

A háztelkek 1879-ben, vagyis száz évvel az idetelepülés után váltak a lakók örökös tulajdonává és ugyanakkor kaptak 600 négyzetméternyi szőlőnek való földet. Szántóföldet árendába kaptak az uraságtól. De akkor sem annyit, amennyit akartak és nem mindenki. Akinek volt egy háztelke, kapott 8 holdat, akinek kettő, 16-ot. A bér eleinte 8 bankó-forint volt, de később egyre több lett, 10, 16, 20, 26, 28. Azonkívül az uradalomnak nagyon sok robotmunkát kellett végezni. Erre már én is emlékszem. Többet kellett az uraságnak dolgozni, mint amennyit saját földjükön végeztek. Ezt a munkát „muszáj"-nak is mondták. És már, ahogy a szó is mutatja az uradalom pandúrjai hajtották a népet, ha még olyan sürgős volt is saját munkája; ha búzakazalja darabban állt is, ott kellett hagyni és muszájba menni. Hogy a „muszáj" mennyi volt, bizonyítja az, hogy egy telkes gazdának nyolc hold árendás föld mellett négy lovat kellett tartania. Ma viszont négy lóval harminc holdnál is többet elvégezhet. Volt „muszáj"-ban: aratás, hordás, muharvágás, trágyázás, acatolás, kenderhordás, vadhajtás, papszénavágás, betakarítás. Ennek 1909-ben lett vége, amikor a község megörökült, vagyis fölszabadult. Azért irom: megörökült, mert itt úgy mondják.) Ez alkalommal minden telkes gazda 12 holdat kapott örök áron. Az örökváltságot 60 év alatt kellett kifizetni.

A féltelkesek, a nincstelenek nem kaptak semmit. Azonkivül vagy tíz telkes gazda jutott erre a sorsra. Egy közülük azért, mert nem szavazott az uraságra, a többit meg bevádolta a jegyző, hogy nem birnák fizetni a váltságot. A község határa ezidőtájt 2.400 katasztrális hold kiterjedésű volt. Ugyanebben az évben szintén gróf Chekonichnál örökült két német község is. Német

Csernye és Csősztelek. (Nemacska Crnja és Csesztereg). Német Csernye egy telek után 17 holdat kapott, tehát öttel többet, mint itt; Csősztelek pedig 21-et. Csípősen jegyezte meg egy német ember, mikor kérdezősködtem, hogy ez azért volt, mert az uradalomnak még ezután is kellett a béres, a magyar faj pedig szapora.

Községünket uradalmi szántók vették körül és így a nép nem vásárolhatott földet, ha akadt olykor kis megtakaritott pénze. 1911-ben — ahogy beszélik — az egyik uraság elkártyázta itteni birtokát. A Temesvári Földbérleti és Parcellázó Bank r. t. azt hosszú lejáratú kölcsönnel eladta. A nép kevés pénzzel belevágott és kamat kamatra jött. Aki a háborúig kitartotta és maradt valaki otthon, a korona elértéktelenedése folytán, könnyen kifizethette adósságát.

1912-ben a falu végén egy új település keletkezett. A kincstár hatvan házat épittetett, amit részletekben kellett kifizetni. A háború után a község kis legelőjéből osztottak házhelyeket.

Ami a művelődést illeti — nem dicsekedhetünk. A háború előtt volt egy gazdakör kis könyvtárral és olcsóbb italméréssel. Volt egy önkéntes tűzoltó egyesület, ez ma is megvan és többször rendez műkedvelő előadásokat. 1927-ben megalakult a földmunkás szervezet, de nem sokáig működött. 1936-ban ujjáalakult, volt kétszáznál több tagja. Ma egész ténykedését a paritásos bizottság kinevezése képezi, munka szezon idején. Két éve fönnáll a mezőgazdák egyesülete és az idén tartott néhány fölolvasást. Van még egy ifjúsági sport egylet, amely elég szép munkát végez.

Ma a község lakósainak száma háromezer lélek, javarésze földnélküli. Csupán egy gazdának van 100 holdja, nyolcnak 50, tizenkettőnek 30. Nagyobb számban vannak a 20 holdasok, de a földdel bírók legtöbbjének 5—6 holdas birtoka van. Ezeknek kis része a közeli új telepesektől bérel pár hold földet. A nincstelenek nagyobb része, különösen a fiatalabbak — úgy férfiak, mint nők — a közeli német községekbe mennek szolgálni.

Rózsa Márta

(a legnagyobb segitségemre voltak: idősbb Szabó Antal és Szabó Pál)

Beszélgetés

Igen, asztalos inas vagyok már két éve, feleli az iskolából jövő inascsoport egyik zömök, barnaképű tagja. Na, és jó helyed van? Ez a kérdés, mintha zavarba hozta voltna, az okos kinézésű legénykét s tanácstalanul néz társaira, majd rám. Na, biztatom, hát nem tudod, vagy talán úgy vagy te is mint az a két kanász gyerek, akik azon tanakodtak: hogyan élnének, ha királyok lennének?

A kör összébb szorul körülöttem, úgy látszik jó húrt tapogatok. A szurtos ruhába bújtatott pajkos csoport elcsendesedik, a szemükből kíváncsiság csillog felém. Az agyamon gondolat suhan át. — Hát ez az a vásott, a mineden rosszra képes inasbanda-

akinél egy egyszerű mese kőrvonala kiváltja a gyermeklélek igazi sajátságát, a naivitást?

No és mit kívántak — mondja már el — unszoltak többen is a körből?

Hát az úgy volt: két kanász gyerek fogadott, hogy melyik tudna jobban élni, ha király lenne. Az egyik azt mondta, ha én király lennék, minden este friss szalmát terítenék magam alá, a vöröshajmának csak a szívét enném és soha sem enném meg az avas szalonnát. Hát te mit tennél — kérdi a társát? Én-e? — Majd hosszabb hallgatás után megszólal. — Hát mit is kívánhatok, amikor te mind kiszedted a javát és nekem nem hagytál semmit. — Talán te is úgy vagy — fordulok az én asztalosinasomhoz — annyira megszoktad már ezt az életet, hogy nem is tudsz jobbat elképzelni?

Tudja az ördög — pattan ki belőle a szó, micijét a feje búbjára tólva — ha nem kellene vásárokra járni, nem volna semmi panaszom. De mikor megjön a vásárok ideje, csináljuk a teknőket minden nap reggel hattól este tízig, tizenegyig, szombaton éjjel meg vásárra megyünk.

Na és rossz vásárokra járni?

Hogy rossz-e? Próbálná csak meg, majd meglátná. Ha fenekétlen sárban, majdnem forgácson élő asztalos lóval, éjjel kellene mennie, nem tudná, hogy sírjon-e vagy káromkodjon. Egyszer Martonosra mentem a köves úton, de a vásárt elhalasztották a keresztúri vásár miatt. A faluban azt mondták, nincs az messze, legfeljebb egy jó óra járás túl a Tiszán. Neki is vágtam, de ahogy átmentem a töltésen, a Tisza mentén kegyetlen rossz útra jutottam. Az eső esett, a ló minden tizenöt-húsz lépésre megállt. Cipőmet levetettem és mezétláb, a térdig érő, hideg sárban tóltam a kocsit. Így kínlódtam át, vagy fél kilométert; közben besötétedett. A sötétben egy gödörben megrekedtem. Visszafordulni nem bírtam, a kocsit nem hagyhattam ott. Mit tehettem mást, mint, hogy összekuporodtam a kocsi ülésén és a szitáló esőben ott virasztottam reggelig. Mire át vergődtem a Tiszán és a faluba értem, tíz óra lehetett. Természetesen nem adtam el egy teknőt sem. Mikor hazaértem, a mesterem megpofozott, mert hogy tönkre tettem a portékát, a lovat agyonkínoztam, meg más mindenfélét előszedett. Persze nem szorulok, ha pársz dinár tiszta pénzt hozok. Sőt, akkor meg is dicsért volna, hogy milyen ügyes vagyok.

Egyszer meg Szentára mentem éjjel és kétszer is fölfordultam. A teknőket szétrakni, a sárban a kocsit magamnak talpra állítani és újra felpakolni jó két órát vesz igénybe. A második esetben már hamarabb végeztem. Az utánam jövő suszterek, kofák, pokrócosok és más vásárra járó népek kocsijai, mivel nem kerülhettek ki, össze torlódtak. Rövid ideig a kocsikról kiabáltak — senkinek sincs ínnyére taposni a térdig érő őszi sarat — de azután csak kigubóztak pokrócaikból, mert látták, hogy így bizony nem jutnak el a vásárra. Mielőtt a segítéshez hozzá láttak volna, egy suszter mester a többiek megelégedésére két hatalmas pofont adott a sártaposás és időveszteség fejében. A vásárt, még

néhány elakadás után úgy délkörül értem el. A mesteremtől — aki vonaton utazott oda — megkaptam a magamét, mert már szélcdezett a nép és alig adtam el valamit. Visszafelé, büntetésből a kocsi mellett köllött gyalogolnom és vigyáznom, hogy föl ne boruljon.

No és amikor Moravicára mentem, az se kiskutya. Akkor meg a kerékszög tört el és a két első kerék kiszaladt a kocsi alól. A teknők rám borultak és ha valamelyiknek az éle a fejemet éri, most aligha mesélnék itt magának.

A piacra járás se jó dolog. Nyáron még csak hagyján, de télen rossz gúnyában, lyukas cipőben félnapokat álldogálni a piacon, nem tréfa dolog. Egyszer mesterem eladta a lovat az egyik piacon és a kocsit a teknőkkel együtt nekem kellett haza húznom. Soha még úgy nem éreztem magam, mint akkor. A szívem, azt hittem, kijön a torkomon, a lábaim reszkettek, a házak és az emberek mintha táncoltak volna a szemem előtt. Amikor már nem bírtam tovább, elmentem szólni a gazdámnak. Nem találtam otthon. Egy órai keresés után megleltem az egyik kocsmában. Javában itták az áldomást. Amikor elmondtam, hogy nem bírom tovább, rám förmedt: „Nem szégyenled magad? Én amikor inas voltam . . ." És mesélt egy csomó hőstettet az ő inas életéből. A többiek helyeseltek, hogy bizony úgy volt az régen az ő idejükben és zavartak is kifelé, hogy húzzam tovább. Szerencsére a kocsmárosné a pártomat fogta és belátták ők is, hogy mégis csak nem vagyok olyan erős mint egy ló.

Na és ki ruház, kérdem tőle. Látom nagyon rongyos vagy.

Az anyám, de ő meg beteg és a nagymamámnál él. Én magam veszek néha valamit az ócska piacon a borravalókból, néha meg kapok, a gazdámtól vagy valaki mástól használt ruhákat.

Hol alszol, van-e legalább rendes lakásod?

Takaróm az van elég. Van két lópokrócom és ha az se elég, a bútorpakoláshoz használt rongyokat is magamra szedem. Hanem ágyam az nincs, a forgácsban alszom. Nem volna az rossz. De tudja az asztalos műhelyben sok a bolha, engem meg szörnyen szeretnek. Olyan is az ingem, meg a gatyám, mint mikor a pikter a falat összespricceli.

A gazdája házához érve elváltunk. Ahogy bemegy a kiskapun, utána nézek. — Sokat szenvedsz kis embertársam, mint ahogy szenvedtek elődeid és szenvedni fognak az utánadjövők is, amíg a mások munkaerejéből kipréselt pénzszerzés lesz a társadalom rugója.

Sánta Péter

Sokkal többet érne és a vita értékét emelné, ha a nyilvánosság előtt lefolyó szóharcból olyan fogalmakat, mint emberség, civilizáció, nemzetközi bizalom kikapcsolnánk. Az ilyen kifejezések nálunk egyáltalán nem keltenek bizalmat. (Dr. Göbbels 1939. március 21)

Gyermekvédelem

Itt van előttünk Szlobodan Vidakovics-könyve a gyermekvédelemről, melyet a Szerb Tudományos Akadémia aranyéremmel tüntetett ki. Erről a mindig aktuális kérdésről nálunk már sok szó esett, de a megoldása még mindig várat magára. Az illetékesek leginkább a körül vitatkoznak, hogy hol kezdődjön és meddig terjedjen a társadalmi gyermekvédelem. A kriminalisták és különböző humanisták a gyermekvédelem alatt csak a hajléktalan, elhagyott gyermekek védelmét értik, akiknek a száma nálunk 200.000-re tehető.

Vidakovics furcsának találja, hogy a társadalom csak akkor érdeklődik a gyermek sorsa iránt, ha lop, uccalánnyá lesz, vagy lehetőleg minél nagyobb testi vagy szellemi fogyatékossága van. Ekkor lép közbe az államhatalom és a kiskorú tolvajt javítóintézetben, a fiatal uccalányt bukott lányok intézetében helyezi el. Ez a helytelen „gyermekvédelem" olyan színben tűnik fel, mintha a társadalom előnyben részesítené a silányabbakat, a jók és egészségesek kárára. Ezzel szemben Vidakovics jogosan követeli, hogy a tervszerű gyermekvédelem terjedjen ki arra a több mint négy és félmillió 18 éven aluli gyermekre, akik rá vannak szorulva a társadalom rendszeres komoly támogatására, hogy egészséges emberekké fejlődhessenek.

A szerző könyvében a városi és kisvárosi gyermekek helyzetével foglalkozik. Szükséges volna a falusi gyermekek egészségi és társadalmi helyzetét szintén megismerni. E nélkül nem nyerünk tiszta képet az összes gyermekek helyzetéről. De az a kép, amit így is nyerünk, nagyon sötét és szomorú. A városi dolgozó lakosság széles tömegeinél a gyermekek ellátása mennyiségileg is elégtelen és 21%-kal a tudományosan megállapított minimum alatt van. Igy pl. Szuboticán az iskolás gyermekek 20%-a, Petrovgrádon 25%-a, a hivatalos kimutatás szerint ki van éhezve. A lakás viszonyok még rosszabbak. Erről Vidakovics így ír: „A napfény és ablakok nélküli teljesen sötét és nedves, földes, poloskás és félig rothadt deszkafalú lakásokkal való találkozás gyakori jelenség volt, amelyre az adatgyűjtő bizottság ráakadt. A legszőrősebb szívü cinikusnak is nehezére esett ezekben a kutyaólhoz hasonló „lakásokban" apró, sápadt, kiéhezett, angolkóros gyermekcsoportokat látnia, a tüdővész e csöppnyi áldozatait, amely a nedves kunyhók — amiket városainkban „munkáslakásoknak" neveznek — minden sarkából leselkedik reájuk. E nyomorult szobácskákban éreztük a friss sírok leheletét." A személyenként 20 köbméterben megállapított szükséges tér helyett városaink munkáslakásaiban csak 9 m³-től (Beográd) 15 m³-ig (Sztara Kanjizsa) hely jut átlag egy személyre.

Ezek után nem csoda, ha nálunk a gyermekmegbetegedések száma 35%-kal magasabb, mint a nyugati és északi országokban. Tüdővészben nálunk nyolcszor annyi gyermek hal meg, mint Dániában, 16-szor annyi, mint az Egyesült Államokban! A Vojvodinában, különösen Velika Kikindán (az összes halálesetek 20%)

és Bela Crkván (30%) magas a tüdővészben elhunyt gyermekek száma. Általában magas a gyermekhalandóság. Igy ezer elhunyt közül 14 éven aluli gyermek Szomborban 273, Petrovgrádon 289, Szuboticán 338, Velika Kikindán 365. A gyermekhalandóság a válság éveiben állandóan növekedett. E gyászos statisztika élén a Vojvodina áll. 1933-ról 1934-re a gyermekhalandóság az egész országban 9%-kal emelkedett, ugyanakkor a Dunabánságban 25%-kal. E téren csak Románia és Magyarország áll előttünk.

„Minden második sírt nálunk gyermek részére ássák, minden negyedik gyermek meghal a nyolcadik életéve előtt, ötpercenként vesztünk el egy gyermekéletet."

A gyermekhalálozási statisztikát elemezve arra a megállapításra jut a szerző, hogy ez az óriási halálozási arányszám nem a gyermekek „veleszületett életképtelenségére", hanem a lakosság társadalmi és gazdasági helyzetére vezethető vissza. Leszögezi, hogy pl. Beográdban a lakosság 60%-a nem keresi meg a létminimum felét sem. Pedig éppen ezek a társadalmi rétegek, amelyek a létminimumot sem tudják a családjaiknak biztosítani, a sokgyermekes családapák és családanyák, mert amig egy munkáscsaládra 4.6, addig egy gazdag családra csak 1.3 gyermek jut átlag.

Az anyagi viszonyok leromlása miatt a széles néptömegek is belátták, hogy képtelenek annyi gyermeket felnevelni. (Az élve születettek száma 1930-ban 489.000, 1934-ben 460.000.) A természetes szaporulat szintén csökkent, a legnagyobb mértékben a Dunabánságban. Mint látjuk, a gyermekek helyzete a családfenntartó gazdasági leromlása következtében annyira rosszabbodott, hogy okvetlen társadalmi beavatkozásra van szükség, amig nem késő!

Mit tettek városaink eddig a gyermekekért? 85%-a semmit és a többi is keveset. Szombor városa pl. 100.000.— dinárt költ évente gyermekvédelemre. Mint Vidakovics írja, városaink nagy része, sőt mindezideig maga az állam is helytelenül a községi szociálpolitika alatt a lecsúszott minden gazdasági támogatást nélkülöző öregekkel szembeni jótékonyságot értette. Ez a szociálpolitika „téli segélyekből" és „szegényházak" fenntartásából áll. A tizenöt legnagyobb városunk évente átlag 32 dinárt, a többi 450 város és kisváros átlag 4 dinárt költ egy gyermekre, így azután az összes gyermekek 96%-a nálunk minden védelmet nélkülöz.

Mik a társadalom elemi kötelességei a gyermekvédelem terén? Vidakovics egy mindenre kiterjedő ötéves gyermekvédelmi tervet követel. Ezt egy gyermekvédelmi törvény keretein belül kívánja megvalósítani, ahol a kezdeményezés az államra, a végrehajtás a községekre hárulna. Minden gyermeknek 18 éves koráig a község védelme alatt kellene állnia. Mint Dániában és Norvégiában, minden gyermeknek volna egy egészségi lapja (kartotékrendszer), amelyben a gyermekeket állandóan felülvizsgáló orvosok az összes észrevételeiket bejegyzik. Minden községnek kellene gyermekvédelmi osztályt megszervezni. Ezek hatáskörébe tartozna: 1) az elhagyott, ellátatlan és szegény gyermekek védelme és szükség esetén a község költségén való eltartása; 2) anya- és csecsemővédelem és gyógykezelés, csecsemők és kisgyermekek napközi

otthonokban való elhelyezése és nyaraltatása; 3) az iskolás gyermekek egészségi felügyelete, menzák fenntartása, az iskolás gyermekek nyaraltatása.

Vidakovics ezen kivül a következő intézményeket ajánlja: 1) anyák és terhes nők számára tanácsadókat és szülő-otthonokat; 2) a gyermekek jó tejellátását biztosító intézményeket; 3) tüdővészellenes gyermekgondozókat; 4) alkoholista gyógyító intézeteket és az alkoholista családjának védelmét; 5) napközi otthonokat (a munkásvédelmi törvény 26. paragrafusa elrendeli, hogy minden 100 munkásnál többet alkalmazó vállalat tartozik napközi otthont a vállalat közvetlen közelében felállítani); 6) korszerű gyermekotthonokat (Dr. Djura Jovanović, a Dunabánság anya- és gyermekvédelmi osztályának főnöke kijelentette, hogy Szubotican, Noviszádon, Szentán, Sztára Kanjizsán, Bela Crkván, stb. ezeket az otthonokat minden szakértelem nélkül vezetik és a gyermekek kétharmad része trahomás); 7) egészséges iskolák terv szerű építését; 8) erdei és kerti iskolákat; 9) a dolgozó gyermekek és a munkanélküliek gyermekeinek védelmét; 10) olcsó és egészséges munkáslakások építését; 11) gyermekkórházak építését (Vojvodinában egy sincs!); 12) gyermeknyaraltató kolóniákat; 13) ideges és neurotikus gyermekek védelmét; 14) a családok számára tanácsadókat.

Hogy mindezt elérhessük, Vidakovics Szlobodan azt ajánlja, hogy a több mint 34 ezernyi pénzmágnásra vessenek ki az állam, illetve a községek külön gyermekvédelmi pótadót, azonkivül külön illetékeket a fényűzési cikkekre, bálakra, tenisz, golf és hasonló luksszusjátékokra, lukszuslakásokra, stb. Szükségesnek tartja még a gazdag egyházak anyagi hozzájárulását a gyermekvédelem kiszélesítéséhez és ezzel kapcsolatban az egyházi kolostori javaknak gyermekek számára való kisajátítását.

Összegezzük az eddigieket: „a betegségek és halál tömegesen viszik el gyermekeinket, különösen a szegény és középosztályhoz tartozó szülők gyermekeit. Ennek okai a minőségileg és mennyiségileg gyenge táplálkozás és a siralmas lakásviszonyok, egyszóval a szülők alacsony életszínvonala. Ez azt jelenti, hogy a gyermekvédelmi kérdést nem lehet elválasztani a lakáskérdéstől és a nincstelen tömegek általános életszínvonala megjavításának a kérdésétől." E nélkül lehetetlen egy egészséges, mindennel megbírkózni tudó fiatal nemzedék felnevelése.

Miklós Ilona

PIERRE COT: A legszorosabb együttműködés Londonnal, Varsóval, Moszkvával és Washingtonnal a béke megőrzésének legbiztosabb záloga. Ahelyett, hogy az időt fecsérelve hajlong a diktatúrák előtt, Franciaországnak a demokrata államok felé kellene fordulnia, hogy velük együtt a békében és a békéért megteremtse a szabadság Szent Szövetségét.

Váradi József

(Székely népballada)

Tüzet fúj a pej paripa,
Úgy vágtat a tiszt úr rajta.
— „Hová megyen hadnagy uram? —
— „Lovagolok, édes fiam!"—
— „Ez sem igaz hadnagy uram,
Aki megyen lovagolni,
Egy-két legényt viszen az csak.
Itt pedig van tizenkettő,
Ki kijedet kisérgeti" —
— „Egy pajtásom bújdokol itt,
Azt indultam megkeresni.
Nagyot vétett urak ellen,
De én hozom a kegyelmet.
Nem tudod-e, merre leve?
Váradi az igaz neve" —
— „Hogyne tudnám, hogyne tudnám!
Ott a falu felső végén
Lakik az ő violája,
Leghamarább ott találja" —
Pásztorlegény úton marad,
Hadnagy uram továbbhalad.
A kicsi ház ott fejérlik,
Abba lakik Rófajiné,
A Váradi szeretője,
Most is ott vagyon mellette.

— „Szép jó estét, Rófajiné!" —
— „Adjon Isten, vitéz uram!" —
— „Udvarodon van-e vállu?
Ihatnék a kis pejlovam" —
— „Ha ihatnék, megitatom,
Ha ehetnék, ábrakolor
Megy a hadnagy a sz[illegible]oa,
Váradit ott megtalálja.
— „Add meg magad, te gazember!"
A katonák megrohanják,
Kezét-lábát megvasazzák.

Hát ez a fa miféle fa?
Hogy egy betű sincsen rajta.
Ez a fa biz' afféle fa:
Váradit akasszák rajta.

Ifjak, lányok ügyeljetek!
A németnek ne higyjetek!
Mert a német csúffá teszen,
Akasztófa alá viszen.

Népmese

A HÍD novemberi számában közöltük Ortutay Gyula „Parasztságunk élete" című könyvének egy részét a magyar népmese kialakulásának társadalmi okairól. Biztosan mindenki érdeklődéssel olvassa az alábbi népmesét, amit mutatóba közlünk Ortutay népmesegyűjteményéből. „Nyiri és rétközi parasztmesék" címen adta ki e gyűjteményét a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma.

Eccer elindult egy orosz pap barna kenyeret keresni, mert a fehéret már meguntа enni. Találkozik két vándoremberrel. Azt kérdezik: „Hova megy tisztelendő úr?" „Megyek barna kenyeret keresni, mer a fehéret meguntam már enni." Ekkor összenézett a két vándorló s azt mongya az egyik csendesen: „Vedd ki a kötőféket a táskából. Vágd csak ennek a papnak a fejéhez." Odavágta a fejéhez, a pap egy nagy lónak változott. Megyen arra egy szegényember. Kérdik, hová megy? „Megyek a vásárra egy lovat venni. Sok gyermekem van, nem bírom tartani." „Na vidd ezt a lovat, eggy esztendeig használd. De ennek nem szabad egyebet adni, csak gyalult forgácsot. Esztendeig használd, akkor itt leszünk, hozd vissza ide." Visszavitte a szegényember esztendő múlva. Ott vót a két vándorló. Azt kérdezték tőle: „Mit kerestél evvel a lóval, szegényember?" Asz mongya, hogy: „Kerestem már eggy lovat." „No vidd vissza még egy esztendeig és keress rajta. De nem szabad neki adni semmit, csak gyalult forgácsot." Mikor letőtt az esztendő, újra megkérdezték: „Mit kerestél rajta?" „Kerestem még eggy lovat. Evvel három van." No vidd vissza még eggy esztendeig, még keress rajta." Keresett még esztendeig eggy szekeret. Akkor azt mongya az egyik vándorló: „No vidd el ezt a lovat ebbe a faluba. Kösd be az orosz pap istállójába." Bekötötte az ember a lovát az istállóba. De mán az orosz papné igen szegény vót. Nem vót neki csak eggy rossz tehénke. Kiment a papné jókor reggel fejni a tehénkét, hát a ló odafarol és odapiszkol. Kapta az orosz papné a vasvillát és a rossz lovat jól megvillázta. Addig dörzsölgette a ló a fejéhez a kötőféket, hogy kidörzsölődött a fejéből. Visszaválť papnak. Bemegyen a házba, azt mongya a felesége: „Hát te ember hun vótál?" „Hun vótam? Te is végig vertél a vasvillával. Ló vótam én három esztendeig. Nem ettem csak forgácsot." Le vót soványodva a kövér pap.

Mondotta: **Kapitány Mihály,** 76 éves, dohányos, Tiszabercel.

A csehek Európában

A franciaországi Champagne vidéke, a szelíd Marne folyó tája, a világháború nagy marne-i csatája előtt ezerötszáz évvel vált először világtörténelmi rónává. 451-ben, június utolsó napjaiban, ezen a síkságon, szekértáborának torlaszai mögött először gondolt testi halálra, s népének széthullására, örök elmerülésére, a nomád hun birodalom ura, Attila király. Történelmi korszakok szönyű, eget-földet rengető valóságára, embernek, népnek, sorsnak, életnek, jövendőnek, multnak a pillanat örökkévalóságra nyíló örvényében mutatkozó, villanásnyi fényre először eszmélhetett Attila; éltető és temető látnoki jóslatokra, teljesülésekre, századok hadakútjára, világok születésére és haláltusájára, önlétnek örök elmúlására és az örök nemlétben egyéni életének határtalanságára gondolhatott az „isten ostora", míg üvöltött körülötte a catalaunumi síkon hun, gepida, keleti gót, alán, római és nyugati gót seregek ezernyi hősi regimentje. Népek vére s lelke szerte folyt a földön és újjászületett újra s újra más kristályosodásban és más népek véredényeiben új életet sugározva; a marnei síkság Attila és Aetius viadalában fátumos kaput nyitott a történelemre, a megújuló halálra és életre s majd 1.500 év multán a világháborús marne-i ütközetben nyugati és keleti gótokból lett frank birodalom két népe, franciák és németek, nagy számadásában ismét tornádó süvöltött a történelem elhaló és újjáéledő népeire és örök útjaira. Újból elkövetkezett nagy átalakulásoknak korai, új halál és örök újjászületés a pillanat örökkévalóságrára nyiló örvényében: elmerülést és szétfolyó vérű népeknek átlényegült néppé válása.

Különös játéka a történelemnek: a marnei csata következményeiben újjáteremtette a cseh nép államát, annak a népnek államát, amely éppen a catalunumi csatának — a történelemtudományban mai napig is elhatározó hatásaiban teljességben fel nem mért csatának évében, — 451 -ben telepedett le európai hazájában, a Moldva partjain — a germán eredetű markomannok helyén. A pannon síkságon két év múlva, Attila halála után már megdől a Tisza mellől kormányozott és huszonhat országot magában egyesítő hun birodalom; nyugaton, Európa nagyobb felén németnyelvű frankok alakítottak nagy királyságot, hadakoztak és formálták Európa arculatát, úgy hogy még ma is, a IX-ik században kettékszakadt frank birodalom két része (Verduni szerződés: 843 augusztus): Francia- és Németország között folyik az örök és öröklött harc és, tizenkét évszázad multán ma harc indult újból a nagy frank királyok, Nagy Károly de még inkább Nagy Otto IX-ik századbeli római-német szent birodalmának feltámasztására.

A történelem egyetlen szerves élet folyamata.

Akkor és most egyaránt, a környező kis népek felszívódását és az államok népi önállóságának megszünését jelentette a frank- és a német-római szent birodalom fejlődésével beköszöntő hűbériség virágzása; a kis népeknek a megújuló német birodalomba való behódolása, a hűbériség újjászületését jelenti ma is. Hűbéres államok és vazallus országok vannak kialakulóban ma, akár tíz és

tizenkét évszázad előtt, mivégre volt hát a népvándorlások kora óta eltelt ezerötszáz esztendő előrenéző és folyton haladó irányú történelmi menete, ha csaknem ellenállhatatlan erő vissza akarja zuhantani Európát a hűbéri rendszer virágkorába. — A hűbérség — mint Adams angol történész mondja a Feudalizmusról szóló nagy művében — „durva kézzel rendbentartott zűrzavar volt" A hűbériség külső arca vészes rokonságot tart a nemzeti szocializmus néven ismert államelv belső és külső szerkezetével.

A csehek a VII-ik században, a germánok szomszédságában már államot alkottak, 627-ben egy *Samo* nevű frank kereskedő a cseheknél királyi rangra emelkedett és királysága csak az ő halála után, 662-ben bomlott fel. *Nagy Károly*, a frank birodalom nagy uralkodója, (771—814) „a szászok hóhéra" tűzzel-vassal terjesztette a kereszténységet, cseh területen is, sőt a mai Magyarországon a Dunáig terjedő vidék népei között. — Nagy tömegekben a csehek 845-ben keresztelkedtek meg. A keresztséget felvett csehek és morvák a Kárpátok vidékére és délnek, egészen a Balatonig lenyújtották „életterüket" és e területen 32 szláv egyházat létesítettek; ők voltak megalapozói a magyar vármegye-rendszernek. (Málnási: A Magyar nemzet őszinte története). A morvák 836-ban jelentek meg a Balaton partján és Zalavár központtal Privina fejedelmük alatt nagy szláv birodalmat alapítottak. Külön nemzeti szláv keresztény egyházat létesítettek s a délszláv görög-keleti egyháztörténet két nagy szentje. *Ciril és Method* püspökök 862-ben a pannoniai szláv lakósság között terjesztik az evangéliumot, latin és német helyett, szláv nyelven. A magyar liturgia nyelvében meghonosodott szláv szavak (malaszt, vecsernye) e kor pannoniai szláv nyelvemlékei. — Privina pannoniai uralmát Szvatopluk döntötte meg és megalakította Nagy-Morvaországot, mely magában foglalta Magyarország felvidékét is. — Szvatopluk birodalmát Árpád kardforgató magyar népe szétporlasztotta, a honfoglaló magyarok a pannon szlávok nagy részét elvándorlásra késztették, csakúgy a vágvölgyi szlávokat is.

III. Leó pápa 800-ban, karácsony napján koronázta meg Nagy Károlyt, aki már 805-ben bekebelezte a cseheket a frank birodalomba. Nagy Ottó, szász király birodalmának is része volt a cseh hercegség, és ekkor már Ostmark (Ausztria) is a Német-Birodalom tartománya volt. A nagy germán birodalom szomszédságában ott élt a rettegett magyar lovasnép, függetlenül szabadon, még ázsiai zabolátlanságban, félelmetesen, izgalmasan és veszélyesen. A magyar kalandozások, harci portyázások megrendítették még az akkor leghatalmasabb német birodalmat is. *Spitiniev* cseh fejedelem felhasználva a keletkezett viszályokat, erős cseh országot épített ki, ő volt a *Przemislida* cseh nemzeti dinasztia megalapítója. — Szent Vencel a német császárnak hű alattvalója volt és hű szolgája a katolikus egyháznak.

Csehország geopolitikailag úgy ékelődött a német birodalom testébe, hogy csaknem gátolta ennek vérkeringését. Berlinből keletre minden út Prágán keresztül vezetett, Aki Csehországnak ura, az ura Európának: így fogalmazta meg Bismarck a német törekvést, amely a Hradsinon át Európa gabonavidékei felé irányult. Bismarck előtt évszázadokkal így volt s napjaink törté-

nelmi változása a Moldva partján: iszonyatos világrengetés volt, századok erjedő törekvése egyetlen éjszaka eseményévé csúcsosodott és ma már olyan egyszerű minden, ami történt, itt játszódott le a szemünk előtt. Március 15-ikén, több mint ezer év vére, lüktetése, szabadsága és szolgasága a pillanat örökkévalóságra nyíló örvényében mutatkozott s ma már túl vagyunk rajta. Felmérhetetlenül nagy csatát vesztett a világ: nem a cseh önálló állam megszűnése miatt, nem egyedül emiatt, hanem sokkal inkább a legteljesebb hanyatlás felé indulás miatt, Európa csaknem egyetlen éjszaka alatt visszazuhant, meredeken, egészen a Nagy Ottó-i hűbéri korba.

Csehország, a germán hatalom szorongatásában már a X-ik, XI-ik században a fejlődő gazdasági és kulturális élet útiránya folytán, másrészt, főképpen földrajzi-katonai helyzete miatt az ősnémet keleti terjeszkedés ővvonalába esett (a Bécs—Breslau-i autóútat Benes távozása után kezdték építeni) úgy, hogy a mindig nagy dinamikus erővel hódító német birodalom új és uj rohamainak fáradhatatlan, következetes és konok támadásoknak súlya alatt már az első nagy német császároknak behódolni volt kénytelen. A cseh királyok német iparosokat, kézműveseket, kereskedőket hívtak be országukba (szudéta-területek), akik ott a városi kultúrának vetik meg alapját.

István, a magyar szent király ismervén a német királyok hódító terveit, a pápának ajánlotta fel a magyar hon feletti védnökséget; s bár ő maga is telepített országába németeket, a pápaság iránti hűséggel védelmeztette népét a német terjeszkedés ellen. A cseheknek nem volt, amikor nagyon kellett, egy István-szerű nagy uralkodójuk, aki politikai éleslátással és apostolisággal védte volna őket a német betolakodók ellen. Meghódoltak hát a keletre terjeszkedés első lökéseire. Később, többször is, megkisérelték a német függőség megszüntetését, igy Boleszláv herceg 935-ben elszakadt a német birodalomtól, mindazonáltal a cseh önállóság a központosító és hódító német gondolat ellen nem sokáig maradhatott fenn. Nagy Ottó császár képviselte először azt a gondolatot, amelyet majd ezer évvel utóbb, napjainkban, ismét életre keltett a dinamikus német nemzeti erő: a középeurópai német nagybirodalmat, egész Középeurópa elnémetesítését és német érdekkörbe vonását, a német „élettér" előretolását a Keleti-tengertől a Feketetengerig.

1038-ban Bratiszláv herceg kisérelte meg az elszakadást a német birodalomtól, három év mulva azonban, amikor a prágai püspök és a cseh nemesség elpártolt tőle, hűbéri eskűt tett Henrik császárnak és Csehország ismét hűbérese lett a német birodalomnak. Rövid időre, csak két évig, 1044-től 1046-ig Magyarország is hűbéri birtoka lett a német császárnak, Henriknek, de a magyarok sohasem tudtak úgy megtörni, mint a csehek. Ezt a hűbériséget is — Péter király árulását — hamar lerázták magukról.

A cseh és a magyar nép történelme a németségnek keletre törő akaratában mindig gát volt, a harcias és fegyveres magyar, a magyari magyar, soha meg nem szünt a németesítés, a gazdasági és kultúrális hűbériség ellen harcolni. A cseh, kevésbbé ke-

mény és ellenálló nép, erőteljes német támadásra hamar összecsuklott. Különös, hogy a történelem folyamán sohasem találkozott a két nép közös arcvonalban, a közös veszélyben, amely mind a kettő létét ezer éven át fenyegette és pusztította.

A cseh-lengyel harcok után II. Henrik német császártól a cseh hercegek ekkor nyerték el először a királyi koronát. A Przemyslida család számára végleg 1212-ben II. Frigyes császártól I. Ottokár herceg kapta meg a cseh koronát. Ennek unokája, II. Ottokár, az utolsó Przemyslida, egyben a legtehetségesebb uralkodó ebben a dinasztiában. Az ő jogara alatt egyesült nemcsak a cseh és morva föld, hanem Ausztria, Karinthia és Krajna is. A csehországi gazdag ezüstbányák felfedezése nagy gazdasági fellendülést eredményezett. Ez merész álmokra csábította Ottokárt. Nagy cseh birodalom terveit szövögette, a magyar trónra is igényt tartott, mert anyai ágon rokonságban állott az Árpádokkal. A magyarok idegen uralkodót nem kívántak maguk fölé, Kún László király ezért Habsburgi Rudolf és Ottokár háborújában az osztrák mellé állt és magyar hadaival Rudolf javára döntötte a Morva-mezei csatát. Az utolsó nagy nemzeti cseh király meghalt, a diadalhoz a magyarok segitették az első Habsburgi uralkodót. A vereség után Ottokár fia, Vencel megtartotta Cseh- és Morvaországot, Rudolf fiai hűbérül kapták Ausztriát, Stájerországot és Krajnát. Ilyenformán magyar segítséggel alapozták meg a Habsburgok későbbi világhatalmát. Kétszázötven év mulva, 1526-ban, a Habsburgok kerülnek a magyar trónra és Csehország fölött is éppen 1526-tól uralkodnak a Habsburgok, 1526 augusztus óta, Mohács óta.

III. Endrével kihalt az Árpád-ház férfisarja, leányágon I. Béla unokája, Vencel cseh királyfi jutott a magyar koronához. Ő csupán három évig uralkodott, 1301-től 1304-ig. A Przemyslida-dinasztia kihalása után tevékeny német gyarmatosítás indult meg a cseh földön, különösen az északnyugati és északi országrészeken, ahol iparos németség telepedett le. Csehországban ekkor a Luxemburg-grófok kerültek trónra. Nagy Lajos magyar király korában Luxemburgi Károly uralkodott, (1347—1378) „a legjelentékenyebb és legkiválóbb valamennyi Luxemburg között." Német császárrá is választották és mint ilyen, IV. Károly néven a legnagyobb német uralkodók között örökítette meg nevét. Páris és Bologna egyetemein tanult és Prágában, 1348-ban ő alapította meg az első német egyetemet. (1939 márciusában a Prágába bevonuló német birodalmi haderő ezt a tényt önigazolásul fel is említette a többi történelmi jogcím között). A IV. Károly alapította egyetem kora legkiválóbbjai közé tartozott. Ebben a korban Csehország gazdasági és kultúrális téren hallatlan lendületet vett. A városi kultúra virágzásnak indult, a nagyparasztok megvagyonosodtak, a jobbágyrendszer szigorúsága meglazult, a kisnemesség, ha fenn akart maradni, arra kényszerült, hogy a jobbágyságot régi kötött helyzetébe visszaszorítsa, vagy földosztás kivívásával segítsen a helyzeten. A társadalmi szerkezet alapjaiban megrendült, a megrázkódtatást a nagybirtokok felosztásával lehetett volna egyensúlyozni, ez azonban nem következett be, hanem a nyugtalanságot

még jobban jobbágyi szolgálmányok bevezetésével növelték. A gazdasági elnyomatásban tengődő nép még nem találta meg a maga forradalmi útját, misztikus és vallási reformáció felé, eretnekségbe menekültek, szektákba, a sivár, vigasztalan valóság elől, amely valóság nem akart enyhülni. (Ilyen jelenségekkel ma is találkozunk: ahol a nemzeti, gazdasági vagy kultúrális elnyomatásra a nép nem felelhet ellenszegülő erővel, sőt tovább menve, forradalmi megmozdulással, ott a vallási misztikum ősi katakombáiba búvik a nép és vallási rajongás, eretnek hitek útvesztőiben forrja ki magát, amig ki nem törhet egyetemes, fegyveres, megrázó forradalommal.) A XIV-ik század második felében, Csehországban fellépő vallási mozgalom a nemzeti érzés felébredésével párosult, sőt azonosult és a hittudományi vezér, Husz egyúttal nemzeti szellemi vezér is volt. A nemzeti érzés fellobbanását elősegítette a városokban, különösen, Prágában mind nagyobb gazdasági előnyhöz jutott németség elleni cseh nemzeti elkeseredés. A nemzeti ellenállás a hódító német gazdasági és kultúrális befolyással szemben a XIV-ik században robbant ki, először messzeható és példamutató lelki forradalomban, később polgárháborúban, majd ádáz háborúban, amely Csehország határain is túl jutott. Különösen a magyar Felvidék vált a huszita háborúk terévé.

Husz János, prágai theológiai tanár Wycliffe oxfordi tanár hittéleit, szabadabb szellemű egyházi tanait hirdette olyan lángoló hittel és buzgósággal, hogy az egész cseh népet felrázta a középkori katolikus Egyház világi hatalma ellen. Mint nép, a cseh, lázadt fel Európában először, a német—római szent birodalomban legbiztosabb támaszt találó Egyház ellen. Husz, mesterénél nagyobb hatást ért el, Wycliffe volt az indulás, a prágai pap a Wycliffe-i gondolatot forradalmasította, mozgalmából polgárháború lángja csapott fel, a huszita mozgalom a szabadabb levegőjü kereszténységet akarta megteremteni, illetve visszatéríteni az evangéliumi kereszténységhez a világot. A radikális husziták továbbmentek, a táboriták a keresztény kommunizmus megvalósulásáért harcoltak. Husz Jánost a konstanci zsinat elé idézték és annak ellenére, hogy Zsigmond német császár, magyar és cseh király menlevélben biztosította szabadságát, ez a zsinat halálra ítélte és máglyán elégette.

(Folytatása következik)

Fekete Béla

Gazdag pénzzel, szegény ésszel megy valamire.

Kent kerék könnyen megy.

Eleget élt a szegény, ha korán meghalt is.

Gyermekéveimből

Apró örömök és nagy szomorúságok árnyékában születtem. Életünk egyhangú volt, mint a táj, amelyet szülőföldünknek mondtunk. Síkság, ahol az aprócska vakondtúrás vagy szélhordta halom is égreszökő hegynek látszik és elnyelő szakadéknak a sekély kis gödör. Halmok és gödrök. Apró örömök és nagy bánatok: titeket idézlek most, hogy megmutassam az egyszerű emberek életét. Ritka ünnepek és sanyarú hétköznapok: jöjjetek elém hosszú-hosszú sorban és tegyetek tanúságot a dolgozók igazáról.

Nyáron szombat volt az ünnepünk. Bátyáim már napszállta előtt hazajöttek a tanyák közül, aratásból, cséplésből. Ilyenkor együtt volt az egész család. Ó, mennyivel más volt ez az együttlét, mint a farkaskergető téli napok munkátlan, kényszerű összezártsága, mikor anyámat és testvéreimet szinte óránként csúnya veszekedésekkel ugrasztotta egymásnak a kenyértelen szűkösség. Most munkából jöttek és naptól barna bőrükbe ivódva hozták a kenyeret ígérő kalászok fülledt szagát.

Reggel már korán fölkeltünk. Anyám kivitt néhány tojást a piacra, hogy vásárolni tudjon a vacsorához. Ha kevés volt az összegyűjtött tojás, egész délelőtt az ól ajtaját lestem, hogy mikor bújik elő hangos kotkodácsolással valamelyik tyúk. A kipotytyantott tojással azon melegen szaladtam a boltba, hogy néhány deka sót vagy cukrot hozzak, mert mindig hiányzott valami.

Anyám már kora délután nekilátott a vacsorakészítésnek. Lepényt vagy rétest sütött, hogy ünnepi étek várja a munkából hazatérőket.

Napszállta felé megállt házunk előtt a munkásokat hozó kocsi. Énekelve jöttek, vidáman és kalapjukat lengették, akár a berúgott lakodalmas vendégek. Talán az egynapos szabadság örömétől részegedtek meg. Az egész házsor kitódult az ajtók elé, mert minden házban vártak valakit. Szegény munkásemberek laktak arrafelé mind.

— Enni szeretnénk — mondták a bátyáim, hogy lerakták a szerszámokat, meg a kenyereszsákot. Az étel már asztalra téve, párologva várta őket, de ezt mindig elmondták: enni szeretnénk. Ez volt a köszönésük.

Kezükről, arcukról lemosták a rátapadt rengeteg port és az asztalhoz ültek. Én már előbb jóllaktam, hát csak a földre kuporodva néztem őket, hogy inas, barna kezükben hogy súlyosodik a zsírosan csillogó tészta.

Az udvaron, a sárból rakott katlanon már hatalmas üstben melegedett a víz, mosakodáshoz. Azt mindig vacsora után szokták. Közben megjött Veréb Jani bácsi is a szomszédból és falábával végigkopogott a téglás pitvaron. Így szombaton este mindig át szokott jönni, kicsit elbeszélgetni a bátyáimmal. Anyám megkínálta a sütöttel, úgy is ritkán, mások jóvoltából jut csak ilyesmihez szegény.

— Nem való az ilyen haszon nélkül való embernek — mentegetődzött mindig. — Vesse szomszédasszony inkább a kutyának. Az is többet használ, mint én, a féllábammal...

Mindig így szabódott, de azért mindig elfogadta és saját nyomorúságán elérzékenyülve, kikönnyesedett szemekkel majszolta a ritka csemegét.

Anyám is mindig egyféleképpen vigasztalta:

— Maga legalább visszajött, ha féllábbal is. Nem úgy, mint az én szegény apjukom . . .

Persze, nem mindig társalogtak egymással ilyen szépen, jóságosan. Néha, mikor Jani bácsiék csirkéje átbújt a két udvart elválasztó, rozzant kerítésen és kikaparta a veteményünket, csunyán összeszólalkoztak. Anyám ilyenkor azzal fenyegette, hogy elüti a másik lábát is, ha nem vigyáz a jószágukra. De most ünnep volt, kenyeret ígérő, dolgos hét vége és a szavak is ünnepi gúnyába bújtak.

Veréb Jani bácsit a becsületes nevén tulajdonképen Hatala Jánosnak hívták. Féllábát a háborúban hagyta. Úgy mesélték, hogy hónapokon át a feleségével se váltott egy szót se. Semmit nem dolgozott, még a ház körül se, csak ült, ült és nézett maga elé mereven. Egy reggel azután, ahogy kiszállt az ágyból: faláb nélkül, ingben-gatyában, féllábon ugrálva kisántikált az uccára és nagy nevetések között bekiabált minden udvarra:

— Veréb lettem... nézzék csak... veréb lettem...

Akkor elvitték a bolondok házába.

Pár év mulva hazajött, gyógyultan, de — a Veréb név örökre vajta maradt. Mi, gyerekek, már csak így ismertük: Veréb Jani bácsi.

Most, hogy megette a lepényt, cigarettát kért Feri bátyámtól. Rágyújtott és kéjesre torzult képpel fújta a keserű füstöt.

Vacsora után kimentünk mindnyájan az udvarra és körülültük a katlant. Csöndesek voltak a nyári esték és fejünk fölött halkan suttogott a bólogató akác. Anyám ide-oda szaladgált: rakott a tűzre, tiszta ruhákat hozott ki, teknőt készített elő. Ahogy néha rávetődtek a vörösen fellobbanó lángok, olyan volt, mint a fény körül szédülten bukdácsoló, kopott szárnyú kis pillangó.

Jani bácsi kötelességének tartotta, hogy meghálálja anyám vendégszeretetét, hát dicső szónoklatba kezdett az apámról, bátyáimhoz intézve a rengetegszer elmondott szavakat:

— Milyen derék ember volt szegény megboldogult! Hogy tudott az dolgozni! Nem hiába: szerették is a gazdái. Tudom, egyszer együtt arattunk. Béréseknél. Próbáltuk, hogy melyikünk bírja jobban. Három renden keresztül hajtottuk egymást. Egyikünk se tudta elhagyni a másikat. A többiek messze elmaradtak...

Bátyáim szótlanul hallgatták. Nem voltak beszédesek, meg kívülről tudták már az egész legendát.

Anyám közben kiürítette a zsákjukat. A darab száraz kenyerek mellett néhány cső tejes kukoricát is talált, amit a tanyák közül hoztak magukkal. Mindgyárt nyásrat faragtam, ráhúztam és a parázsnál sütögettem. Jóleső örömmel hallgattam, hogy hatalmas durrogással repedeztek az érettebb szemek és a közeli élvezetre gondolva, összefutott számban a nyál.

— Hallottátok? — hajolt a bátyáimhoz óvatos suttogással Veréb Jani bácsi. Közben még lopva körül is nézett, nehogy va-

laki illetéktelen kihallgassa a titkot. — Azt mondják, jönnek a románok. Újra kezdődik a háború. Visznek benneteket is... Még majd oda maradtok, mint szegény apátok...

Ezt is elmondta minden alkalommal, ugyanilyen titokzatossággal. Az enyéim nem is ütköztek meg ezen. Általában a körülöttem élő emberek mindig ismételgettek, mikép egész életük se volt más, mint egyforma napjaik szakadatlan ismétlése.

Hogy bátyáim nem feleltek. Jani bácsi még megkérdezte:

— Hogy' fizet holdja?

Ezt már a gabonára értette, hogy mennyi terem.

Azután nemsokára elköszönt és elment. A csöndes estében még az uccáról is visszahallottuk a suta faláb biccenő koppanásait, mintha így taktusozott volna: ve-réb... ve-réb...

Bátyáim megmosakodtak, tisztát vettek és lefeküdtek, nyugosztani egész héten eltörődött testüket. Rövid az éjszaka és holnap délután újra előáll a kocsi, hogy vigye őket az új hét nehéz robotja elé.

Anyámmal, a mozgalmas nap izgalmaitól újra éhezve, elmajszolgattuk még a sült kukoricát és egy-egy darab tésztát. Míg evett, messzire nézett és két falat között kicsúszott belőle egy megelégedett sóhajtás:

— Az idén talán megkeresik a kenyérnek valót. Elég szépen fizet a búza, mondja Mihály...

Eszegettünk és hallgattunk. Csend volt, már a lombok is aludtak és köztük a fészekre lelt madarak, csak valahol a szomszéd fán kurrogott esőt jövendölőn egy leveli béka. A nyári este öléről ezernyi illat tódult felénk és széditő magasságban, ünnepiesen ceremóniáztak a csillagok. A megpihenés órái voltak ezek. A szélesre tárt konyhaajtón kiszűrődött a bátyáim jóízű, egyenletes szuszogása.

— Fáradtak lehetnek szegények — mondta anyám végtelen jósággal, mintha a hangjával akarná őket megsimogatni.

Egyszerre csak kifordult a szájából a falat és utána a csendes sírás.

— Szegény apátok hogy ezt nem érhette meg . . .

Keservesen sírdogált. Pedig határozottan tudtam, hogy boldog, megelégedett napjai kevesének egyike ez a mostani, mert talán lesz elegendő kenyér. Akkor az anyám sírásából éreztem meg először, hogy nekünk még az örömünk se lehet tiszta, háborítatlan, mert sötét karjaival fölöttünk hadonászik valami kegyetlen ellenség . . .

*

Nyáron, mikor szünetelt az iskola, az volt a dolgom, hogy legeltettem kisszámú jószágainkat. Anyámnak szenvedélye volt a jószágnevelés. Tágas udvarunkon mindig szaladgált néhány káráló tyúk, gágogó liba és legalább egy malac, ha akkora is, mint az öklöm. Sokszor nem tudott nekik enni adni, mert elfogyott minden eleség és pénzünk se volt. Ilyenkor sírva hallgatta éhes könyörgésüket és megfogadta, hogy soha többé nem tart belőlük egy darabot se. Persze a fogadalom csak keserű szó maradt.

Tavasszal, nyáron még csak könnyű volt őket ellátni. A faluszéli árokparton nőtt a fű. Téptünk belőle néhány kosárral és

jóllakott az egész állatállomány. Júliusban érni kezdett az eper és sárga tarlók nyúltak már a horizontba. Kihajtottam a libákat, a malacokat és este eltelve térhettek nyugovóra.

Régi vágya volt anyámnak, hogy egy hasas kocája legyen.

— Elhajtja az ember a kanhoz s négy hónap múlva már meg is szaporodik — mondogatta mindig. — Csak kis szerencséje legyen az embernek, hatot-hetet is pottyanthat. Esetleg nyolcat is. A kismalacnak mindig jó ára van . . .

Nem nyugodott, míg egyik malacot addig nevelte, hogy alkalmas lett az anyai hivatás betöltésére. Örömünnep volt az a nap, amikor elhajtottuk a kanhoz. Utána néhány napig aggodalmasan figyelte.

— Nem búg az — ujságolta mindenkinek örömmel. — Megfogta elsőre . . . A terhes anyát nem őrizhetik olyan féltő gondossággal, mint ő a disznóval tette. Már azt is eltervezte, hogy a malacok közül kettőt meghagy, szép lassan etetgeti őket, hogy télire legyen hízó. A többieket eladja, mert a pénz is kell.

Így, ilyen jövőt színező tervek között éldegélt.

Egy júliusi reggelen kihajtottam a disznót legeltetni. Szokása szerint végigszaladta az összes árokmenti eperfák alját, hogy fölhabzsolja a széltől levert vagy éretten lehullott gyümölcsöt. Ezért nagyon haragudtam rá, mert rövid lábaimmal soha sem értem utól. Mire odaérkeztem a fához, ahol lakmározott, már futott is tovább a következőhöz, én pedig kifulladva, kacskaringós káromkodással utána. Végre nagynehezen megelőztem és fölkapaszkodtam a fára, hogy rázzak neki epret. Mezítelen lábszáramon végighasítottak az elszáradt gallyak, rongyos ingemet még cafatosabbá tépték a kiálló, hegyes csonkok és a bőrömből is szakítottak hozzá egy darabot, de én kikönnyesedett szemmel elkeseredetten ráztam az ágakat és hívogató szavakat kiabáltam a disznó felé:

— Ca, ca, koca! Ide te!

Az pár percre megállt a fa alatt, futtában fölkapott néhány szem epret és már szaladt is át a kocsiúton a másik árokpartra. A mohó éhség szédületében észre se vette, hogy éppen akkor robog el az úton veszett csörömpöléssel egy megvasalt parasztszekér. A kerekek csattogásától nem is hallottam a disznó sikítását, csak azt láttam, hogy fetrengve marad a porban. A kocsis észrevette a szerencsétlenséget, de nem állt meg, hanem még jobban csapkodta a lovakat.

Úgy szíven markolt a rémület, hogy majdnem leestem a fáról. Magam se tudom, hogy értem földet. Odaszaladtam a disznóhoz. Keserves sivalkodással csúszkált ide-oda az út porában, de nem tudott talpraállni. Hátul folyt belőle a víz, hogy egész sártócsa keletkezett a faránál.

— Mi lesz most ? — döbbent belém a rémület.

Úgy éreztem, ronggyá szakad a horizont és összekúszálódik körülöttem minden. Talán itt a végső ítélet ideje, mert ez után már nem következhet semmi borzalom. Kiszakadt belőlem a sírás, de a szakadó könnyek árja most nem könnyített rajtam.

(folytatása következik)

Darvas József

Csehország bekebelezésének gazdasági következményei

A március 15 és 17-ike között lezajlott események nem csak politikailag fontosak, de gazdasági téren is nagy horderejűek. A néhai Csehország rövid időn belül bekapcsolódik a Német birodalom gazdasági és társadalmi rendszerébe. Minden nehézség ellenére, amit az egymástól sokban különböző két gazdasági rendszer egybehangolása okoz, Németország már ma rengeteg, azonnal értékesíthető előnyt szerzett. Ide számítjuk a cseh Nemzeti Bank Prágában maradt aranykészletét és a cseh hadsereg elsőrangu fölszerelését. A cseh szén, arany, ezüst, vas és ólombányák, az erős fémipar Göring négyéves fegyverkezési tervének valóra váltását nagyban előmozdítják.

Másrészt a közel hétmilliónyi, magas életszínvonalhoz szokott lakósság fokozni fogja a német közellátás nehézségeit. Ehhez hozzá kell számolnunk a fejlett és főleg kivitelre dolgozó üveg, porcellán, textil és bőripart, amelyek termékei eddig sem Németországban találtak vevőt. Mindezek a körülmények a német közgazdaságot újabb nehéz feladatok elé állítják. Biztosítani kell a lakósságnak élelemmel való ellátását és ugyanakkor piacot kell találni a könnyű ipar termékei részére.

Ezek a tények — a már eddig is fennállóakkal együtt — kényszerítik a Harmadik Birodalmat, hogy még elszántabban folytassa ismert kiviteli politikáját.

Milyen kihatással lesz Csehország bekebelezése a német-jugoszláv gazdasági kapcsolatokra?

Amint említettük a liberális cseh gazdaság a német hadi gazdálkodás „ellezőrzése" alá került. A német gazdasági törvényhozás ezentúl Csehországra is érvényes. Ez igen nagy jelentőséggel bír a jugoszláv külkereskedelem további alakulására és az országban működő külföldi tőke új eloszlására.

Kükereskedelmünkben Németországnak az eddiginél is nagyobb súlya lesz. Az alábbi táblázat ezt szemléltetően mutatja:

1938-ban	kivitelünkben	behozatalunkban
résztvett	%-ban	
Németország	36	32
Ausztria	6	7
Csehország	8	11
összesen	50	50

Németország eddigi részvétele külkereskedelmünkben a kivitel 42 és a behozatal 39 százalékát tette ki. Csehország elfoglalása után ez a szám kb. egész külkereskedelmünk felére rúg majd.

De sokkal nagyobb jelentőségűek az események a külföldi tőke nemzeti megoszlása tekintetében. Már Ausztria és a szudéta vidék elfoglalása is Németország javára billentette a mérleget. 1937-ben a német tőkebefektetések Jugoszláviában 55 millió dinárt tettek ki, amely összeggel Németország a 14-ik helyen volt. 1938 végén — Ausztria és a szudéta vidék elfoglalásával — ez az összeg 800 millióra emelkedett és Németország a harmadik helyre jutott, mindjárt Anglia és Franciaország mellé. Március 15 után a volt cseh tőke németté lett. A cseh eredetű tőke szerepe Jugoszláviában óriási jelentőségű. A 805 millió dinárnyi külföldi bankbefektetések 28%-a cseh kezekből származott. Az öt és fél milliárd értékű külföldi gyári érdekeltségek ranglistáján Csehország 12%-al a harmadik helyen állt. A mai helyzetet az alábbi táblázat mutatja:

(táblázat a következő oldalon)

Amint látjuk, egy év leforgása alatt Németország a bankoknál a tizennegyedikről az első helyre ugrott és ma a külföldi banktőke 45%-a fölött rendelkezik; az iparvállalatoknál ugyancsak az első helyet foglalja el.

a külföldi
tőkebefektetések megoszlása %-ban

	bankok	iparvállalatok
Németország	0.1	0.9
Ausztria	17.0	5.9
Csehország	28.1	11.9
Nagy Németország	45.2	18.7
Franciaország	16.7	17.0
Anglia	3.6	14.1

*

Ezek nagy vonásokban Csehország bekebelezésének gazdasági következményei.

Hajdú Vilmos

A gerilla háborúban

A japán flotta blokád alatt tartja Kína partjait és a legfontosabb kikötők: Tiencsin, Csingtau, Sanghai, Amoy és Kanton japán kézen vannak. Ennek ellenére a harc huszadik hónapjában nem kerül nagy nehézségbe a megszállott partvidékről Kína belsejébe utazni. Csak ki kell keresni a térképen egy olyan pontot a tengerpart mentén, amit eddig a japánok még nem szállottak meg. Ilyen sok található, még Sanghai közvetlen közelében is. Japán uralma ugyanis csak a központi kikötőkre szorítkozik, a „megszállott" tartományokban pedig a nagy városok és a modern forgalmi utak állnak őrizet alatt. A hódítók által elfoglalt zónákon kívül a kínai központi kormány az egyetlen elismert tekintély. Ezzel magyarázható, hogy a kínai kormány engedélyével a part több pontján lehet kikötni és az óriási ország belsejében háborítatlanul utazgatni, még a „megszállott" területeken keresztül is. Az ilyen engedély egyúttal lehetővé teszi, hogy a gerilla csapatok segítségével a japán vonalakon keresztül a megszállott területek belsejébe teljes biztonsággal juthasson az ember. Igy el lehet jutni a partizán csapatok hadiszállásaira is, ahol a japánokat kivéve mindenki biztonságban van.

Éppen ilyen úton vagyok és túlzás nélkül állíthatom, hogy ezen a vidéken — kivéve a vasútvonalakat — még béke időben sem lehetett biztonságosabban és gyorsabban utazni, mint most.

A nyolcadik hadsereg egyik tisztje erre vonatkozólag nemrégiben a következő felvilágosítással szolgált: „A háború kezdetekor előre megmondtuk, hogy Északkínában a japánoknak gyors előrehaladásuk ellenére is már a gerilla harcoknál meg kell torpanniok. Ha megszállják Hopejt, akkor mi visszavonulunk Sanszibba; ők követnek bennünket Sanszibba, de ugyanakkor mi megint visszamegyünk Hopejbe. A japánok mosolyogtak ezen a jóslaton. Időközben azonban bizonyára elment a kedvük a nevetéstől, mert a kínai központi kormánynak a meghódított területeken is jól felfegyverzett és alaposan megszervezett népmozgalmi központjai vannak. A japánok hódításai kizárólag a városokra, vasútvonalakra és katonai utakra szorítkoznak. Helyőrségeiket és az általuk felállított bábhatóságokat azonban még itt is állandóan támadják a gerilla csapatok."

A középkínai tartományok partmenti gerilla-csapatai váratlanul, de rendszeresen ellátogatnak Sanghai külvárosaiba. Ilyen alkalmakkor már sokan jutottak akaratuk ellenére Sanghaiból, Nankingból, vagy Peipingből a gerilla-zónákba. Igy, egy hónapja történt, hogy egy olasz, bízva szövetségesének hatalmában, Peipingből kimerészkedett és éppen egy arra portyázó gerilla csapat karjaiba került. A szabadharcosok magukkal vitték és hónapokon keresztül tartó vándorlásuk alatt meggyőződhetett a japán „hódítás" valóságáról. Gyakran hatoltak a „megszállott" területeken keresztül anélkül, hogy egy hajuk szála is meggörbült volna. Időközben az olasz követség lépéseket tett, hogy honfitársát megszabadítsa. Először természetesen a japán megszálló hadsereg főparancsnokságához fordult, mikor

pedig itt nem ért célt, egy közvetítő útján a gerilla-csapatokhoz. A közvetítő tizezer dollárt tett le váltságdíj fejében. Azonban ez sem vezetett eredményre. Végre a kínai központi kormányhoz fordultak, amely elrendelte, hogy a foglyot bocsássák szabadon, mire a gerilla-osztag az olaszt visszaszállította Peipingbe, visszaadva a tízezer dollár váltságdíjat is.

De nem okvetlen szükséges, hogy ilyen kalandos utakon jussunk a kínai kormány fennhatósága alatt álló területekre. Mint afféle utas, cókmókommal felszállok egy partmenti gőzösre, mely olasz zászló alatt hajózik és nem egész két nap alatt biztos révben vagyok. A tulajdonképpeni utazás csak pár napig tart. A második nap a kínai ellenőrzéssel és a kikötőbe való behajózással telik el. Micsoda elégtétel a zár alatt tartott vizeken egy kínai katonákkal megrakott csónakot látni, amint a kikötőtől tisztes távolságban horgonyt vetett hajóhoz úszik, amely bebocsájtást kér. A kikötőből semmit sem látni. Hatalmas sziklafal választja el hajónktól. Az út szikláktól övezett. Gőzösünk egy révcsónaktól vezetve lassan halad előre a kacskaringós, szirtes szoroson keresztül. Itt a természet maga emelt erődítményt, mely gúnyt űz a japán hajóágyúkból. A szorongatott emberek mégis kénytelenek voltak biztonságuk emelésére a parttól az ország belsejébe vezető gyönyörű autóutat mérföldnyi hosszúságban dinamittal felrobbantani.

A japán stratégák úgy számítottak, hogy Kínának a Jangcse folyótól északra eső részéből második Mandzsúriát csinálnak, mihelyt Tiencsin—Pukau, Nanking-Shanghai és Sanghai—Hangcsau vasútvonali zónákat megszállják. Nem vették azonban figyelembe, hogy a vasútvonalakon kívül is vannak kínaiak által lakott területek. A gerilla-czredek, mint a rendes kínai katonaság része, a a néptől támogatva megakadályozzák a megszállt területek pacifikálását. A japán helyőrségek közötti összeköttetéseket megszakítják, felfegyverzik a népet és megteremtik az összeköttetést a megszállott és szabad területek közöt. A kínai nemzetet fegyverbe állítják azokon a területeken, ahova az ellenségnek sikerült betörnie és hatalmas erődítményeket emelnek a megszálló ellenség háta mögött. Állandó tevékenységük arra kényszeríti a japánokat, hogy Északkínában milliós hadsereget tartsanak állandó készenlétben a városok, útvonalak és központi kikötők védelmére.

Így kötik le a japán haderők javát a partizán csapatok és ezzel lehetővé teszik a központi kormánynak, hogy az ország délnyugati és északnyugati részében hatalmas, erős hadsereget szervezzen és hogy nyugodtan előkészíthesse a kínai nép győzelmének ügyét.

Agnes Smedley

Figyelő

Helyzetkép Angliából

Az angol élet jelszava most: „Down", ami magyarul azt jelenti, hogy: „Le". Mindenki menekül „le" a földbe, még pedig minél mélyebbre. Az emberek vermekben bújkálnak. Hiába próbálnak a miniszterek ezzel a tömegőrülettel szembeszállni, „le"hurrogják őket. Az egész ország züllik „le"felé.

Egy fél év, azaz a müncheni kapituláció óta az angol kormány komolyan igyekszik az országot előkészíteni a háborúra, de az angol közönség, munkások, liberálisok, konzervatívok egyaránt, a kormány előkészületeit kontárkodásnak minősíti. Hiába mondja el Chamberlain egymásután beszédeit,

hiába van állandó mosoly az arcán, a pánikot nem tudja leszerelni, mert a népnek sem hozzá, sem munkatársaihoz bizalma nincs. A képviselők többsége sem azért támogatja, mert bízik benne, hanem azért, mert fél az utána következő káosztól. Ettől a Középeurópából fenyegető állandó felfordulástól (permanens káosz) fél az ellenzék is, mely ép oly tehetetlen az eljövendő brit politika kérdéseivel szemben, mint a mostani kormány.

Évszázados angol hagyomány bevárni az események és dolgok közeledését, azután elhárítani, de sohasem kezdeményezni. Ezért nem tudott Anglia a támadó fasizmus ellen, mindjárt valami hasonlóan hatásosat szembeállítani és ez okozza az angolok gyengeségét. Az angol békeszerető, jóindulatú, de a pénzéért akar is valamit. Abba belenyugszik, hogy 800 millió font az idei költségvetés, de azzal nem elégszik meg, hogy ekrazit bombák ellen bádogállványok, légi bombázás ellen gázálarcok és gázbombák ellen térdigérő lövészárok legyen a védelem. Kétségbeejtővé teszi a helyzetet a 2 millió munkanélküli és menekült kegyetlen versengése is. Egy hajón ülnek és egy örvény felé haladnak, mégis azon vitatkoznak, hogy ki érdemel több szánalmat. A jóindulatú emberek egyformán akarnak segíteni a munkanélkülieken, csakúgy mint Haile Szelasszién és a német, cseh és spanyol menekülteken, vagyis egy hatéves rövidlátó politika összes áldozatain. De mindnyájan a nagy és tehetetlen egyházak és a kis és tehetetlen segítőbizottságok egyformán tudják, hogy a közeledő viharral megbirkózni nem tudnak.

Ezeknek a harcoknak, segítőakcióknak, felvonulásoknak, tüntetéseknek, koporsó processziónak, gyűléseknek jelképe a naponkint látható lövészárok, amely senkit ki nem elégít, ellenben a volt katonákat életük legrosszabb idejére emlékezteti. Hiába akarja a sajtó sport és társadalmi események leírásával az izgalmat csillapítani. Tudja mindenki, hogy az emberiség döntő élet halál harca kezdődik, de a közvélemény szerint erre a harcra jobban kellene előkészülni.

A fasizmus lényege a beszámíthatatlanság és kiszámíthatatlanság és ez ellen nem használ az esernyő. A „demokrácia" hoppmesterei rendeznek még ünepségeket az udvarnál, parlamentben és egyházban, de nem törődik vele már a nép. Mást akar. Védelmet! Mélyebb árkokat, mélyebb vermeket. A nép most írigyli bányászait, mert azok pár száz méter mélyen vannak a föld alatt és „védettebbek"?

Mohácsi Irén

A magyar kormányválságok titka. Imrédy bukását a sajtó egyrésze félreértette, azt adva magyarázatul, hogy a bukás Imrédy „zsidóvolta miatt" következett be. Nemcsak az Imrédy kormány, hanem általában a magyar kormányok jelenlegi sűrű váltakozására ad választ Szentessi Károly az „Uj Hang" egyik legutóbbi számában „Belső harc a fasizálás körül" című cikkében. Többek között az alábbiakat fejti ki:

A magyarországi politika eseményei élesen rávilágítanak arra, hogy az uralkodó osztályok körében nézeteltérések vannak, hogy a nagytőkések és a nagybirtokosok mindeddig nem tudtak megegyezni abban, hogy a jövőben milyen eszközökkel biztosítsák osztálykiváltságaikat, milyen mértékben és milyen eszközökkel idomítsák hozzá Magyarországot a róma-berlini tengely fasiszta rendszeréhez. A nyilvánosság előtt folyó politikai harcok belső kérdései ezek voltak: nyílt fasiszta diktatúra legyen-e, vagy olyan messzemenő engedményeket kapjon-e a fasizmus, amik már elmossák a határt a nyílt fasiszta diktatura felé, vagy megmaradjanak a nagybirtokosok és nagytőkések uralmának eddigi formái, ha egyre jobban fasizálódó tartalommal is?

Szemmel látható, hogy az urál-

kodó osztályok, elsősorban a nagybirtokosok attól tartanak, hogy egy fasiszta jellegű tömegmozgósítás a politikai erőviszonyok olyan mértékű eltolódását vonhatja maga után, amely a nagybirtokot és a nagytőkét arra kényszeritené, hogy érdekei képviseletét saját kezéből kiadja és a fasiszta tömegszervezetek vezetőire bízza.

A legnagyobb nyugtalanságot az uralkodó osztályokban Imrédynek az a bejelentése keltette, hogy újabb háziszabály revízióval a „törvényhozás ütemét" akarja meggyorsítani, hogy rendeletekkel akar kormányozni, hogy a parlamenti pártok helyett fasiszta tömegpártra akar támaszkodni. Imrédynek ez a szándéka felkeltette a nagytőke és a nagybirtok gyanúját, hogy Imrédy fasiszta diktatúrával, a hatalom közvetlen gyakorlásából ki akarja zárni az uralkodó osztályokat és fasiszta kormányzást ki akarja vonni a nagytőke és a nagybirtok közvetlen ellenőrzése alól. Imrédy nem tudta a magyar uralkodó osztályok döntő részeinek olyan messzemenő és osztatlan bizalmát megnyerni politikája számára, hogy ezekre támaszkodva elnyomhatta volna a politikájával szemben megnyilvánult ellenállást.

Sz. A.

Budapest. — A vasesztergályos húsz évvel ezelőtt kapta a haslövést, aminek következtében a Rózsa ucca 95. számú házban levő lakásán meghalt. Húsz esztendőn keresztül hordta hasában a golyót, amelyet valahol az orosz harcteren kapott egy ütközet alkalmával. Közben véget ért a háború, kitört a béke, államok omlottak össze és újak alakultak és mindezen a kavargáson keresztül Albert János vasesztergályos hasában őrizte a golyót, amelyet nem tudtak eltávolítani belőle. Aránylag békésen élt ezzel a bizarr emlékkel együtt, esztergályozott, ha volt mit, hazavitte a kevés bért, vagy végezte a munkanélküliek bús sétáját, amikor nem dolgozhatott és mindezeken az utjain elkísérte a harctéren kapott golyó.

Néha figyelmeztette Albertet a golyó, hogy ő is a világon van, sőt kényes és kritikus helyen. Felesége elmondotta, hogy férje nem volt ugyan beteg, de a harctéri golyó minden esztendőben egyszer vagy kétszer életjelt adott magáról. Ilyenkor a vasesztergályost sürgősen kórházba kellet szállitani, ott az orvosok fejcsóválva és tanácstalanul lefektették és csillapítókat adtak neki. Arról is beszéltek óvatosan, hogy a golyót jó volna mégis kivenni Albert hasából, de erre egyik orvos sem vállalkozott, mert úgy érezték, hogy ez a beteg életébe kerülhet. A golyó tehát konokul és kajánul feküdt, sőt uralkodott a vasesztergályos hasában, sőt magán a vasesztergályoson is.

Valószínű, hogy azóta nem is volt zavartalan napja Albertnek. A vasesztergályosoknak, mint bérmunkásoknak mostanában amúgyis ritkán akad önfeledten vidám napjuk, de ezenfelül Albert hasában ott súlyosodott a szörnyű és gyötrelmes emlék, amely ki nem irthatóan befészkelte magát a testébe. Sőt, ezzel együtt az agyába, az egész életébe is. Gondoskodott arról a golyó, hogy gazdája bizonytalan legyen földi léte tekintetében.

Közérzete nagyjából hasonlított Európa állapotához. Körülbelül egyszerre is kezdték el ezt. Albertnek és Európának ugyanaz a baja: az, hogy annak idején egy katona valahol elsütött egy puskát, másik oldalról visszalőttek és ettől az időtől kezdve mind Albert, mind Európa sorsa jelentékeny mértékben aggasztóvá vált.

Albert nem birta tovább. A golyó következtében 54 éves korában jobblétre szenderült. Aránylag fiatalon halt meg s lehet, hogy a golyó nélkül eléldegélt volna a vasesztergályosok végső korhatáráig. De a golyó nem hagyta tovább élni. Végül mégis megölte.

Európa még birja, ő még él a golyóval a hasában.

Meddig?

K.

Aki bizik, nem csalatkozik

CHAMBERLAIN 1938 október 3-án: **Remélem és hiszem, hogy az új biztonsági rendszerben az új Csehszlovákia minden eddiginél erősebb támaszra lel.**

HOARE SAMUEL 1938 októben 3-án: **Merem állítani, hogy az út, amelyet kijelöltünk, lehetővé teszi a Csehszlovák köztársaság önálló, független életét . . . Hiszem, hogy a nemzetközi biztosítékok, melyekben Anglia is résztvesz, fontosabbak Csehország számára, mint a harcászatilag jelentős határok elvesztése.**

INSKIP THOMAS: **Annak ellenére, hogy a határok még nincsenek véglegesítve, az angol királyi kormány a cseh nép előtt erkölcsileg felelősnek tekinti magát, hogy az adott biztosítékokat a maga számára kötelezőnek ismerje el.** — N. —

Lapszemle

Az **„Archiv für Biologie und Rassenwissenschaft"** cikket közöl a légibombázás hasznosságáról a gyökeres kiválasztás (szelekció) és közegészség (higiena) szempontjából.

„A legsűrűbben lakott kerületek szenvednek legtöbbet. Ezeket a kerületeket szegény emberek lakják, kiknek nem volt sikerük az életben. Ilyenmódon ezek el fognak tűnni.

Sőt mi több, a sok halott mellett a hatalmas bombák robbanása sokaknál elkerülhetetlenül az ideg működés zavaraihoz vezet. A gyengeidegzetű emberek ezt nem bírják elviselni.

A bombázás, tehát, segítségünkre lesz, hogy leleplezzük és a társadalmi életből eltávolítsuk az ideggyengeségben szenvedő egyéneket. Ha majd egyszer gondot fordíthatunk ezekre a betegekre, az egyetlen amit értük tehetünk a sterilizáció (magtalanítás). Ez fogja a gyökeres kiválasztást biztosítani."

„Resto del Carlino" (6. II.) „Ha az abesziniai hadjárat az olaszok győzelmét jelenti 52 nemzettel szemben, akkor a spanyol háború a fasiszta Olaszország győzelmét jelenti Franciaország fölött. Az elvesztett háborúkért fizetni kell. Annál többet kell fizetni, minél több olyan tisztázatlan kérdés áll fönn, mint amilyen Korzika, Tunisz, Nizza, Szavoja, Dzsibuti, Szuezi csatorna stb. kérdése. Hogy Páris a tisztességtelen úton szerzett vagyont megvédje London szolidaritására hivatkozik. Csakhogy, vajjon akarja-e Chamberlain bölcs kormánya megsemmisíteni az együttműködést Olaszországgal és az angol népet és az angol birodalmat egy konfliktusba rántani? Ez az a kérdés amit mi Angliának fölteszünk.

„Deutsche Allgemeine Zeitung" (1. II.) „A Führer kijelentései fordulatot jelentenek, mert a hatalomrajutás utáni években vezető köreink olyan reményeket táplálták, hogy az önellátást az élelmezésben sikerül biztosítanunk. A Führer beismerte, hogy az élelmiszertermelésnek a német talajon a német paraszt törekvésének ellenére megvannak a maga határai".

Völkischer Beobachter (jan. 29.): Az ókori Róma megtanította Olaszországot, hogy Pannónia mindaddig délibáb, míg Kartágó erős és míg Itália nem válik a Földközi tenger urává.

A történelem megmutattá, hogy Német- és Olaszországnak együtt kell menetelniök Nyugat és Kelet ellen, különben legázolják őket. Ők ketten hivatottak arra, hogy

szerepeiket bölcsen megosztva végrehajtsák azokat a feladatokat, amelyeket Európában senki más nem tölthet be.

A szankciók elleni háború után Olaszországnak szükségszerűen a Földközi Tenger nyugati fele, azaz Franciaország ellen kellett fordulnia, mert Franciaország a mai Róma Kartágója. Mint a második Pun háborúban, az összecsapás most is Spanyolországban kezdődött. Csak azután, hogy az Ibériai félszigeten győzött, tudta Róma Kartágót megsemmisíteni.

Spanyolország, mint az Atlanti Óceán, a Földközi Tenger és Észak Afrika őre lehetővé teszi Olaszországnak az előnyomulást Gibraltáron át. Olaszország Spanyolország szövetségével letörheti Franciaország hatalmát a Földközi Tenger nyugati részén és megvetve lábát a Baleári szigeteken és a Spanyol Marokkóban, elvághatja Franciaország közvetlen kapcsolatát afrikai katonai tartalékaival.

„L'Ouvre" (8. II.) jelenti, hogy a fizikai Nobel díjat Euriko Ferini római egyetemi tanár kapta meg, akinek Stokholmból való visszatértekor ünnepélyes fogadtatást készítettek elő (többek között a római királyi akadémia tagjául akarták kinevezni). Időközben kitudódott, hogy édes-anyja zsidó, ami miatt az egész előkészületet lemondták. Sőt mi több hivatalosan jelentették neki Stockholmba, ahol a diploma ünnepélyes átvétele miatt tartózkodik, hogy még katedrájától is megfosztják. A híres tudós, mélyen csalódva elhatározta, hogy elfogalja az Egyesült Államok lelkes meghívását és, hogy nem is tér vissza hálátlan hazájába, hanem családjával együtt azonnal az új világba megy.

„L'Ordre" (28. II.) jelenti, hogy Olaszországon keresztül osztrák csapatokat szállítottak Abesszíniába. Az elszállítás előkészületeit a legnagyobb titokban tartották. Az embereket a négyhétig tartó katonai gyakorlatok után mozgósították. Családjaik nem sokkal később Addis-Abeba-ból keltezett leveleket kaptak tőlük. Feleségeik és anyáik több ízben tiltakoztak a munkás börzéken, ahol segélyeiket kapják.

Ez az Abesszíniába küldött osztrák katonaküldemény, úgylátszik büntető rendszabály azokkal az elemekkel szemben akik még nem hódoltak be a rendszernek. E föltevést az a tény is igazolja, hogy az Abesziniába küldött osztrák tiszteket megfosztották rangjuktól és a legnehezebb munkákat mint közlegények végzik..."

Gazdasági szemle

(Németország és Olaszország gazdasági nehézségei)

A hat éve uralmon levő nemzeti szocializmus gazdálkodása, a következő képet mutatja:

1933-ban a Reichsbank aranykészlete 800 millió márka értékű volt, ma 70 millió. A külföldi tartozások fizetését beszüntették és újabb külföldi kölcsönre, amelyre a fegyverkezési programhoz oly nagy szükség lett volna, nem volt semmi kilátás. Így pénzügyi és gazdasági téren is a belföldi erők mozgósítása vált szükségessé. A zsidók vagyonát lefoglalták. További pénzügyi akcióknál, olyan eszközökhöz kellett folyamodni, hogy az egész világ minden árnyalatú közgazdásza képtelen volt ezek helyességében hinni. A gazdálkodás nem volt tervszerű s majdnem évenként változott, aszerint, hogy az adósságok miként halmozódtak. A gazdasági élet a kül- és belpolitikai élethez van kötve. Miután nem volt elegendő pénzügyi erő a hatalmas állami

szállításokat készpénzben fizetni —, gondoskodni kellett megfelelő hitelről.. Az első eszköz a váltó volt. De az állami szállítások halmozódásával, a váltók mennyisége is szaporodott és ha az esedékesség napján az állam nem fizet, bekövetkezhet egy nem kivánatos infláció. Ezért áttértek a bón-rendszerre. A bón hat hónap lejártával vált esedékessé, kamatot nem hozott és leszámítolni sem volt szabad. A váltók és bónok, csak az állami szállítás fizetési eszköze volt. Ezenkívül még konszolidációs stb. kölcsön (ami minden állampolgárra köteles volt) cimén a német állam adóssága több mint 40 milliárd márkára szaporodott, nem számítva a párt, állami vállalatok, városok stb. adósságait. És amikor az adóterhek és államkölcsönök a német gazdasági életet megbénítják, egy új bón-rendszert találnak ki. Az új bónokkal az állam a szállítások 40%-át fizeti és 60%-ot készpénzben ad. Két tipusú bón kerül forgalomba. Az első tipus mint fizetési eszköz, forgalomba is kerül, de nem hoz kamatot. A második nem kerülhet forgalomba, de elzálogosítható és 4% kamatot hoz. Hogy ezek a különböző váltók és bónok milyen következménnyel járhatnak egy lavina esetén, azt az 1918-as eseményekből láthatjuk. Hogy ez be ne következzen, külföldi, hogy enyhén szóljunk, „hadizsákmánynyal" igyekeznek megszerezni azt, amit a nép már nyújtani képtelen.

Ausztria volt az első állomása a külföldi terjeszkedésnek. A bécsi bankok minden aranykészletét Németországba vitték. Volt tehát anyagi lehetőség a fegyverkezés folytatására. De mindent elkövettek más téren is, az osztrák függetlenség teljes felszámolásaira. A legnagyobb osztrák iparvállalatok mint pl az Alpine Montangesellschaft, a D. D. S. G. (Donaudampfschiffahrtsgesellschaft) a Dunamedence legnagyobb hajózási vállalata, stb. mind a Hermann Goering állami koncernbe olvadt. Hogy a dohányjövedék és más állami monopol, Németország birtokába került, csak természetes.

A 680.000 négyzetkilométer terjedelmű és 86.500.000 lakósú Németország iparban most rendkivül gazdag, de két fontos cikke hiányzik: élelmiszer és petróleum. Tank, repülőgép, tengeralattjáró, hadihajó stb. csak ócskavas benzin nélkül és érthető, ha Németország minden figyelme Románia felé fordult. Románia az egyetlen közeli ország, amely ezekkel a nyersanyagokkal rendelkezik és a márciusi viharos napok után Németország mekisérelte a világot itt is kész tények elé állítani. A nyugati hatalmak és Oroszország közbelépésének köszönhető, hogy Németország egyenlőre megelégedett az 1938 novemberi szerződés felújításával, azzal az eltéréssel, hogy szabad területen német mérnökök is eszközölhetnek kutatásokat és fúrást. Az így felfedezett olajat csak Németország vehetné át. Tudnunk kell azonban, hogy angol, holland és amerikai mérnökök minden talpalattnyi helyet már régen felkutattak és valószínűtlen, hogy a német konkurrenciának egy gyűszűnyi petroleumot is hagytak. A romániai források azonban apadnak. Az 1937-es 7.15 millió tonnával szemben 1938-ban már csak 6.6 millió tonna volt a termelés, és ha Németországnak minden ellenállás dacára, sikerülne az egész mennyiséget megszerezni, ezzel évi szükségletének csak a felét fedezné. Lehet, hogy normális kereskedelmi megállapodásokkal Németország megoldhatná ezt a két kérdést is, azonban a benzin, de még erősebben az élelmiszer hiánya és pénzügyi nehézségei oly nagyok, hogy sürgős kiutat kell találnia. Európára még komoly napok várnak.

*

Az olasz hivatalos körök, minlent elkövetnek, hogy kereskedelmi mérlegük passzivitását megszüntessék. 1937-ben Olaszország mérlege 5 milliárd lira passzivával zárult. Ez súlyos teherként ne-

hezedett az ország egész gazdasági életére. Kénytelenek voltak különleges tételeket mozgósítani (mint pld. az Abesszin háborúra adományozott értékeket). Szigorú intézkedésekkel igyekeztek a kivitelt fokozni, de a nyersanyagban szegény Olaszország eredményt elérni nem tudott. 1938-ban 2.7 milliárd lírával csökkent ugyan a kereskedelmi mérleg passzivája, de ezt nem a kivitel növekedésével, hanem a behozatal csökkenésével érték el. Így pl. 1.1 milliárd értékű búzával kevesebbet vásároltak, ami a kenyér minőségének terhére ment. Ez, valamint más élelmiszer-behozatal csökkentése azonban nem olyan tényező, amivel hosszabb ideig számolni lehet. Csökkentették továbbá a pamut gyapju behozatalt is. Emelkedett viszont a fegyverkezéshez szükséges nyersanyagok és félgyártmányok behozatala. Németországból a behozatal 200 millió lírával csökkent. Japánnal az egész kereskedelmi forgalom jelentéktelen. A külkereskedelmi forgalom csökkent még Jugoszláviával, Romániával, Magyarországgal, a nyugati államokkal, Észak és Délamerikával. A fenti adatok az olasz hivatalos statisztika jelentése és tükre Olaszország bel és külpolitikai helyzetének.

Vas Béla

Könyvszemle

Hans Fallada: Farkas a farkasok között.

Mai német regény, két nagy kötetben. Mivégre ez a nagy felkészültség, nekigyűrkőzés? Az első kötet még normális terjedelmű. Ez lényegében egy sokat megpróbált, szegény lány és az 1922 évi német züllesztő rendszerben megingott jellemű, kártyás úrfi esetét írja le. A lány rokonszenves, szép elképzelés. Ahogy szegénységi és asszonyi kettős kiszolgáltatottságában a híres német kispolgári rend és képmutatás meg akarja fojtani, de mégis fennmarad. E két embernek meglátása izmos írói tehetség, mélyre néző szem határozott nyomait mutatja. De a tehnika, ez a történet folytonosságát minduntalan megszakító, a történés helyeit és személyeit idecda cikáztató módszer nem sok jót sejtet. Az írónak úgylátszik többet kell elhallgatni, mint amit elmondhat. Máskép máshová jutna. Ezért úgy tesz mintha csak leírna: a francia naturalizmus szenvtelenségét szedi magára. A második kötet testes. Ormótlan arányok, torzonborz, esetlen elgondolás. Lényegében egészen más világ, mint az első kötet, más emberek sorsa. Valóságos rémregény, mely végtelen folytatásokban jöhetne. A szerző ócska romantikus módszerekkel borzongatja az olvasót. Lesz még rosszabb is, jelenti be például egy fejezet szörnyűséges végén. Lezüllött junker család, idegbeteg, akaratnélküli, vagy gonosz emberek, a szabad csapatok puccsa, megszökött fegyencek és cselédlányok dorbézolása az elhagyott kastélyban, ördögi inas által megszöktetett és tönkrement nemes kisasszony stb. stb. A hős tulajdonképpen egy „páratlanul erős, jeges tekintetű detektív" Aki — tulajdonképen a pucs szolgálatában — kiméletlenül üldöz minden „gazságot", vasmarkával szétmorzsol, néha elismer, tesz-vesz, mint valami földi Zeusz. Könyörtelen, jéghideg, de — tisztelt olvasó — muszáj észerevenni, hogy a mord, erőszakos külső alatt érző szív dobog, vagyis hogy ő jelképe a nagy változásnak, mely hajdan minden német embert ilyen vasmarokkal fog megfogni és rendre tanítani. Közben a szerző jól odamondogatja a junkereknek, akik ellen, úgylátszik, több kifogása van, mint a hivatalos köröknek. Például meg-

lepő kép: hogyan foszt ki egy vén írástudatlan asszonyt von Teschow titkos tanácsos, az egész környék ura, a biró és a pap jelenlétében egyszerűen elszedvén tőle „a szép tarka képecskéket", vagyis a dollárokat, melyet kivándorolt fiai küldtek neki. Valóban pokoli jelenet: az asszony ezalatt buzgón hálálkodik, mert megígérik neki, hogy közköltségen kijavítják dülledező vityillóját.

Fallada a „Mi lesz veled emberke" c. könyvében még egész máskép gondolta el ugyanezt a kort. Addig boncolgatja, magyarázgatja a weimari Németország utolsó éveit, míg nem is találja majd semmi más értelmét, mint hogy ilyen „páratlanul erős, jeges tekintetű" rendszer vegye át a helyet. Junkerek, lezüllött katonatisztek, detektívek jeges tekintete? Hát Fallada nem dermedt még meg tőle?

Szerb György

Krónika

— A londoni keresztényszocialista fogadóiroda most közzétett adatai szerint a mult év folyamán kerek 100 milliárd dinárt vesztettek a különböző fogadásokon az angolok. Ebből a veszteségből a legtöbb természetesen a munkásokra jut.

— Mint a lengyel távirati ügynökség jelenti Varsó és Moszkva között a közeljövőben légi forgalom indul meg.

— Egy néhány hét óta a francia Riviérán üdülő milliomos egy newyorki étteremtől kábel útján kérte el egy rákfajta különös elkészítésének receptjét. A táviratért annyit fizett ki, hogy abból néhány többgyermekes munkáscsalád hónapokig megélhetne.

— Francó távirati ügynöksége kijelentette, hogy bizonyos nagyhatalmak versenyeznek, hogy melyik adjon a „nemzeti" Spanyolországnak több kölcsönt. De Spanyolország nem adja magát olcsón el. (A hangsúly az olcsón van).

— A Havas ügynökség jelenti Moszkvából, hogy az orosz Tudományos Akadémia Schmidt professzort, a híres sarkkutatót alelnökévé választotta. Ugyanekkor Papanjin Iván lett az északi tengeri járat központi igazgatóságának főnöke, helyette pedig Sirsov Petar, mindaketten a tavalyi északsarki expedició résztvevői.

A községek és a politikai viszonyok rendezése.

Politikai életünk rendezésének szükségszerűségéről és annak módozatairól szól Dr. Mihailo Ilics a „Politika" márc. 13-iki számában megjelent cikke: „Községeink és a politikai viszonyok rendezése nálunk", melyben kiemeli, hogy a községek úgy is, mint közigazgatási egységek és úgy is, mint önkormányzati területek népi és politikai életünknek egyik legfontosabb alapját képezik és, hogy ez szerint a politikai viszonyok rendezését az országban nem lehetne keresztül vinni, ha azt előzőleg a községekben keresztül nem viszik. Azonban, annak ellenére, hogy a községekről szóló törvényeinket a önnálló politikai törvényhozási rendszernek megfelelően alkották, amelyet pedig el kell hogy vessünk, úgy a politikusok kijelentései, mint azon felhatalmazások alapján ítélve, melyeket a politikai törvények megváltoztatására kértek, senki sem gondolt e törvények megváltoztatására.

Hogy a községekről szóló törvény megváltoztatásának szükségességét bemutassa Dr. Ilics kifejtette a választási rendszer főbb alapjait a falusi és városi községekben és annak lehetetlenségét, hogy e törvények érvényben maradjanak akkor, amikor az ország politikai életének gyógyitásába kezdünk.

— Olaszország felhívást intézett a Korzikán élő mintegy 20.000 olaszhoz, hogy térjenek vissza Olaszországba. Az ajjacioi olasz követség nagy erőfeszítései ellenére azonban eddig csak 800 személy tett eleget a felszólításnak.

— Egy amerikai képviselő törvényjavaslatot nyújtott be, a pártegyenruhák és fegyverviselés betiltásáról. A képviselő kijelentette, hogy a javaslat elsősorban a német nácik ellen irányul.

— Mint a „Hrvatski Dnevnik" írja 19 horvát politikai elitélt feltételes szabadságot kapott. Ezeket a politikai elitélteket már előbb szabadon kellett volna engedni a törvény szellemében, de az eddigi kormányok, éppen úgy mint a jelenleg szabadon még nem bocsájtott többi politikai elítélteket, továbbra is törvényellenesen fogvatartották.

— Május 18.-tól április 24.-ig a beográdi Knez Pavle muzeumban bemutatják a francia képzőművészet 100 évét.

— „Az amerikai forradalom lányai" című előkelő egyesület nem engedte meg egy néger énekesnőnek, hogy az egyesület helyiségében hangversenyt adjon. Roosevelt elnök felesége, az egyesület tagja, ezért kilépett az egyesületből, de az egyesület ennek ellenére sem változtatta meg határozatát.

— Goebbels, német propaganda miniszter nagy cikket írt a „Völkischer Beobachterben" a kávénénikék ellen. Különösen élesen támadta azokat a német polgárokat, akik a berlini üzletek előtt hosszú sorokban vártak kávéra, úgy hogy „az idegenek olyan benyomást nyertek, hogy a német polgárok kenyéért és krumpliért állnak sorba". Goebbels szemére veti a kispolgárságnak „hogy nem elég megértő akkor, amikor Németország gazdasági fenállásáért harcol".

— Az Egyesült Államok 1938-ban Oroszországba 70 millió dollár értékű árút exportáltak, ami az előző évhez képest 62%-os emelkedést jelent.

— Az olasz lapok hírei szerint Francó Olaszországnak a háborús támogatásáért 8 milliárd lirával tartozik.

— Grizobudova asszony lett az oroszok nemzetközi légi flóttájának közigazgatási főnöke.

— Mint a „Japan Chronicle" jelenti, a március elején Japán hetvenezer templomában a Kínában elhullott katonalovak lelkiüdvéért rendezett emlékünnepélyen százhetvenezer pap működött közre.

— A kulturát védő francia írók egyesülete kiadja a modern német írók műveit. A sorozat első kötete Willi Bredel: „Találkozás az Ebrónál" című regénye. A második kötet Heinrich Mann: „Bátorság" című könyve.

— A német kormány felhívta a külföldön dolgozó állampolgárait, hogy térjenek vissza Németországba, mert ellenkező esetben Németországban élő családjuknak pénzbüntetést kell fizetniök. Erre a felhívásra 20 ezer Hollandiában élő német nevelőnő felhívást intézett a holland férfiakhoz, hogy kössenek velük házasságot, hogy ezáltal holland állampolgárok legyenek.

— A „Politikin Zabavnik"-ban olvassuk, hogy azalatt az idő alatt (1 perc), amíg Németországban 6 teherautó különböző anyagot hord a Sigfried vonal megerősítésére, addig Oroszország 1.800.000 dinár értékű használati cikket termel.

— Ausztriában bevezették a háborús időkből i mert népszerütlen zsír-, kenyér- stb jegyeket.

— Titulescu, volt román külügyminiszter kijelentette, hogy nem szeretne 1939-ben zsidó, 1940-ben katona és 1941-ben S. A legény lenni.

— Jugoszlávia a külföldről behozott tekesztilárúkért évente átlag 2 milliárd dinárt fizet ki, pedig még az analfabéta is tudja, hogy a földművelő országokban, mint amilyen a mienk is, a tekesztilipar gyorsan kifejlődhet és, hogy abból nem, csak a nagytőkének, hanem az egész népnek haszna van.

Világszemle

Immár negyedik éve tombol az új imperialista háború. Sanghajtól a Gibraltárig mintegy 500 millió embert sodort újabb borzalmakba, pusztulásba. Európa, Ázsia és Afrika térképeit erőszakkal változtatják meg. A háború-utáni egész u. n. „béke-rendszer" alapjaiban megrendült.

Az 1929-ben kitört gazdasági válságot 1934-ben depresszió váltotta fel. Ez a pangás 1937-ig tartott, amikor ujabb válság jelei mutatkoztak Észak-Amerikában, majd Angliában és Franciaországban, ami különösképen a munkanélküliség számának emelkedésében jelentkezett. 1934-ben a munkanélküliek száma 30 millió volt, 1936-ban 14 millióra csökkent, de 1938-ban már a 18 milliót érte el. A fasiszta államok hadiiparuk féktelen fejlesztésével eddig elkerülhették a válságot, de hogy ez a látszólagos prosperitás minden alap nélkül lóg a levegőben, azt legjobban az aranykészletek állandó csökkenése mutatja. Németország, Olaszország és Japán készleteit összehasonlítva a Szovjetunióéval, kitűnik, hogy a három fasiszta államnak együttvéve nincs annyi aranya, mint Oroszországnak.

Az első imperialista világháború után Anglia, Franciaország és az USA által diktált versaillesi békeszerződések Németországra, mint vesztes félre, hátrányosak voltak, de nem elégítették ki Olaszország gyarmati igényeit sem. Igy azután Olaszország 1935-ben megkezdi az új világháborút, amely nem kereskedelmi, hanem gyarmati háború jellegét ölti magára. Ebben az évben rátört Abesszíniára. 1936-ban Németországgal együtt megszervezi a spanyol felkelést és elfoglalják spanyol Marokkót. Japán 1937-ben Mandzsúria elfoglalása után betör Kínába. 1938 elején Németország meghódítja Ausztriát, 1938 végén Japán elfoglalja Kína parti tartományait, a németek megszállják a szudéta-vidéket, 1939 elején Japán elfoglalja Hainan szigetét, a németek bevonulnak Cseh- és Morvaországba, ráteszik kezüket Szlovenszkóra, visszacsatolják Memelt és az olaszokkal együtt legyőzik a spanyol köztársaságiakat.

Az új imperialista háború jellemző sajátossága az, hogy még nem vált egyetemes világháborúvá. A háborút a támadó államok vivják, minden tekintetben veszélyeztetve a nem-támadó államok, Anglia, Franciaország és az Egyesült Államok érdekeit, míg ezek lépésről-lépésre hátrálnak, engedményt engedmény után adva a támadóknak. A világnak ujra való, nyilt felosztása folyik szemünk előtt a nem-támadó államok rovására.

Hogyan magyarázható meg az új világháborúnak ez a sajátsága? Hogyan lehetséges az, hogy a nem-támadó államok a legkisebb ellenállás nélkül feladják állásaikat és egymásután cserbenhagyják kisebb szövetségeseiket? A nem-támadó államok gyöngeségével magyarázható talán ez? Nem. Az ú. n. demokratikus államok együttvéve úgy gazdaságilag, mint katonailag kétségkí-

vül erősebbek, mint a fasiszta államok. De ha így van, mivel magyarázható mégis, hogy annyi engedményt adnak a támadóknak?

Egy ilyen magyarázat lehet az, hogy a nem-támadó államok félnek a forradalomtól, mely könnyen kitörhet, ha háborúba keverednek. Félnek attól, hogy a háború általános világégéshez vezetne A polgári politikusok látják, hogy a világháború forradalmat hozott az egyik legnagyobb országban, félnek tehát, hogy a második világháború más országokban is hasonló eredménnyel járna. De jelen esetben nem ez az egyetlen és nem is főoka a demokratikus államok engedékenységének.

A nem-támadó államok, elsősorban Anglia és Franciaország feladták a támadókkal szembeni kollektiv béke-biztosítást és ehelyett a „benemavatkozás", a „semlegesség" álláspontjára helyezkedtek. A benemavatkozás politikája ezekkel a szavakkal fejezhető ki: „Minden ország védje magát külön-külön a támadókkal szemben, ahogy az neki tetszik és ahogy bírja. Ez ránk nem tartozik. Majd mi mindkettővel, úgy a támadóval, mint az áldozattal tárgyalni fogunk." A valóságban azonban a benemavatkozás magát a háborút és a támadót segíti és így ténylegesen az új világháborút mozdítja elő. A benemavatkozás politikájában ott húzódik a mohóság, hogy mit se tegyenek, meg ne akadályozzák a támadókat. Pl. Németországot abban, hogy belegázoljon Európa ügyeibe, hogy egymásután elfoglalja a kisállamokat, de különösen abban, hogy megtámadja a Szovjetuniót, vagy Japánt abban, hogy megtámadja Kínát és háborút indítson a Szovjetunió ellen. Az elv: semmit sem tenni az ellen, hogy az egyes államok összeverekedjenek. Csak mikor már elvéreztek, kimerültek, jönnek a „benemavatkozók" és diktálják a békét, olyant, amilyent ők akarnak . . .

És ez a főok.

Ez a módszer olcsó és minden bizonnyal célravezető. Amikor Japán megtámadta Kínát, Anglia és Franciaország mit sem tettek. A japánok elfoglalhatták Sanghájt, Kantont, Hainant, ami pedig már francia birtok, Hong-Kongot is veszélyeztethetik, pedig tudjuk, hogy ez angol kézen van. Nem a támadók bátorítása ez? Vagy vegyük például Németországot. Annak ellenére, hogy a nyugati államok Ausztriát oly hangosan védték, a kisujjukat sem mozdították meg, amikor a nácik bevonultak. Odaadták a szudéta-vidéket, Csehszlovákiát, ezzel egyidőben pedig a nyugati sajtóban egyre-másra jelentek meg cikkek arról, hogy „gyenge az orosz hadsereg", „az orosz légi-haderőt demoralizálták", a „Szovjetunióban lázadások vannak." Mindebből tisztán látszik, hogy Németországot szinte csalogatják kelet felé.

Egyre világosabban bontakozik ki a nyugati hatalmak azon törekvése, hogy a támadó államok hódító erejét kelet felé vezessék le. Erősítik Németországot, hogy Oroszországgal összeugrasztva a lehető legnagyobb vérveszteséget okozzák mindkét államnak és utána megteremtsék a saját szájuk-íze szerinti „békét."

Csakhogy ezt a fasiszta államok is kezdik felismerni és Németország részére a kelet felé való terjeszkedés csak azért szük-

séges, hogy egyrészt a belső elégedetlenség előtt győzelmeket csillogtasson meg, másrészt, hogy erős alapokat építsen ki keleten a nyugat elleni támadáshoz.

Az év elején mindenki azt hitte, hogy olasz-francia ellentétek robbannak ki. Az elgondolás az volt, hogy Olaszország mind erélyesebben fog fellépni Franciaországgal szemben, Németország komolyan felkészül egy nyugati összecsapásra, e célból Spanyolországban közösen előkészítik a talajt és Franciaország végül is engedni fog az olasz követeléseknek, a németek pedig őszig várnak Csehszlovákia megszállásával. Igenám, de Németország még nem merte ezt megkockáztatni. Háta megett ott állt egy mesterségesen felbolygatott Csehszlovákia, az ukrán kérdés és Lengyelország, melyet mindenáron a semlegességre szeretett volna bírni és amelynek magatartása még nem volt teljesen tisztázott. Beck ugyan mindig hangoztatta a német barátságot, de semlegességét a lengyel-magyar határtól és az ukrán propaganda megszüntetésétől tette függővé. A nácik jobban bíznak az erőszakban, mint a barátságban. Cseh- és Morvaország megszállása után azonnal megszállták a Memel-vidéket. Memel megszállása nem ütközött nehézségbe, jóformán senkinek sem volt ellene kifogása. Ha vesszük a nácik eddigi programmját, ennek a megszállásnak tulajdonképen nyáron kellett volna történnie. Csehország elfoglalásának fényes eredményéből ugyanis körülbelül eddig tellett volna. Június-júliusban újabb győzelemre lett volna szükség és Memelnek fényes keretek között történő visszacsatolása ismét kamatozott volna őszig. Berlinnek azonban fontosabb volt Lengyelország és most, amikor az északról, nyugatról és délről német harapófogóba került, sokkal szelídebb szomszéd, mint azelőtt.

Lengyelország megrettent és ingadozik. Maga előtt látja a nyugati szövetségesek állhatatlanságának, szószegésének példáját, látja, hogy egy szláv állam a nyugati demokráciák árulása folytán eltünt Európa térképéről. Nem mer tehát nyiltan egy esetleges nyugateurópai német-ellenes blokkhoz csatlakozni. Már biztosabb kilátásokkal kecsegtetne egy keleteurópai szövetségi rendszer megteremtése Lengyelországgal, Romániával, esetleg Magyarországgal és a balkáni államokkal szövetkezve. Ennek a blokknak természetes alapja Oroszország támogatása lenne. A lengyel tőkések azonban a német támadást kisebb veszélynek tartják, mint az orosz barátságot. Azonkívül közismert tény, hogy Magyarország berlini utasítások alapján Ruszinszkó elfoglalása után mozgósított Románia ellen. Romániát pedig már kikezdte a német terjeszkedés. Egyelőre gazdasági téren.

Csehszlovákia elfoglalása Németországra nézve a hadászati előnyöktől eltekintve, nem jelent valami nagy gazdasági megerősödést. A lefoglalt 3000 hadi-repülőgép elsőrendű ugyan, a Skoda-művek is hatalmasan előrelendítették a német hadiipart, emellett az ország gyarapodott a cseh és morva könnyűiparral de ismét csak termőföldek nélküli vidékekhez jutott. A Harmadik Birodalom tehát ezzel sem tudta megoldani gazdasági-politikájának középpontjában álló régi, égető kérdéseit.

Amikor Németország gazdasági vezetői a Harmadik Birodalom „életteréről" beszélnek, minden takargatás nélkül a Dunamedencére céloznak. Dr. Funk a tengely nyelvén határozva meg Németország gazdasági politikáját a Balti-Tengertől a Fekete-Tengerig nyúló gazdasági „tengelyről" beszélt.

Pár nappal Csehszlovákia megszűnése után Románia elfogadta a német gazdasági ultimátumot. Németország a következőket követelte: 1. Az országban meg kell akadályozni az ipar további fejlődését, különösen az olyan iparágakét, melyek a német tőkének konkurrenciát jelentenek. Romániának ipara mindjobban alkalmazkodjék az ország agrárjellegéhez. 2. A petroleumot, agrártermékeket, élelmiszereket csak Németországba lehet kivinni. 3. Románia hadianyagszükségletét Németország fedezi. 4. Ha Románia teljesíti ezeket a feltételeket, akkor Németország hajlandó garantálni az ország függetlenségét.

Románia nagyszerűen egészítené ki gazdaságilag Németországot. Mindazok a nyerstermékek fellelhetők ebben az országban, amiknek a nácibirodalom már régóta hiányát érzi. Bőviben van mindenféle mezőgazdasági terméknek, hatalmas erdői vannak, az ország iparilag gyengén fejlett és ritkán lakott. Ezzel a szerződéssel egész gazdaságát náci ellenőrzés alá helyezte. Igaz, hogy mindez csak a jóváhagyás után három hónap múlva lép életbe. Az angol lapok megjegyzik, hogy Románia most már csak ebben az időben bízik. Hátha ezalatt megváltoznak a viszonyok.

Anglia és Franciaország — eltekintve egy-két rendkívüli intézkedéstől — a régi, bevált módszerekkel dolgoznak tovább. Az európai közvélemény nyomása alatt az angol kormány kénytelen volt ugyan hangoztatni, hogy Csehszlovákia elfoglalása nem történt München szellemében és, hogy a németek kijátszották a demokráciák hiszékenységét, valójában azonban semmit sem tesz, hogy a fasizmus további előnyomulását megakadályozza. Nem teszi pedig a már említett okok miatt. Az első pillanatban úgy látszott, hogy az angol konzervativ politikai vonalvezetés megtört és ennek az iránynak exponensei, Chamberlainnal az élükön levonva a következtetéseket át fogják adni helyüket másoknak. Egyes angol lapok hoztak jelentéseket arról is, hogy koncentrációs kormány alakul, mely hivatva lesz az összes nemzeti erőket egybefogni. De a City, úgy látszik, az egyre veszedelmesebbé váló helyzetben is megtartotta vezetőszerepét. Anglia a tiltakozáson kívül még azt sem tette meg, mint az USA, hogy gazdasági nyomással igyekezzen Németországot megfékezni. Ez mutatja azt, hogy a nyugati demokráciák élén állók, a leghalványabb jelét sem akarják kimutatni a Harmadik Birodalommal szembeni neheztelésüknek. Az Északamerikai Államok azonnal felemelték a német árúk vámját és ezzel majdnem lehetetlenné tették ezeknek behozatalát. Ha Anglia is hasonlóképen cselekszik a megnagyobbodott Harmadik Birodalomnak visszavonulót kellett volna fújnia. Egyedül a Szovjetunió lépett ki erélyesen és nyiltan. Március 19-i jegyzéke így hangzik: „Megkaptuk értesí-

tésüket, hogy Csehországot a Német Birodalom magába olvasztotta és egyben védnöksége alá vette.

A Szovjet-kormány lehetetlennek tartja, hogy e jegyzékük felett némán elhaladjon s ezzel azt a hamis benyomást keltse, mintha érdektelen magatartást tanúsítana a csehszlovák eseményekkel szemben. Ezért szükségesnek tartja, hogy válaszul e jegyzékre az említett eseményekkel szemben valódi magatartását kifejezze. 1. Azok a politikai és történelmi felfogások, melyeket a német jegyzék a történtek okául és igazolásául felhoz s főleg az az állítás, hogy a Csehszlovák állam léte állandó nyugtalanság és Európa békéjét fenyegető veszedelmek forrása, továbbá, hogy Csehszlovákia nem életképes és Németország különös gondoskodására van szüksége, nem fogadható el helyesnek és az egész világ előtt tudott tényeknek megfelelőnek. Az igazság az, hogy Csehszlovákia volt a világháború után egyike azoknak a kevés európai államoknak, amelyekben a belső nyugalom és békés külpolitika valóban biztosítva volt. 2. A Szovjet-kormány nem ismer egy olyan alkotmányt, mely felhatalmazná az állam fejét, hogy a nép beleegyezése nélkül feladja az állam önállóságát. A f. hó 15-iki berlini szerződés aláírására Hachának, Csehszlovákia elnökének népe nem adott felhatalmazást és amikor ezt megtette, határozottan a csehszlovák alkotmány 64. és 65. pontjai ellen vétett. Ennek következtében az említett szerződés nem tekinthető érvényesnek. 3. A népek önrendelkezési jogának, amire a német kormány gyakran hivatkozik, előfeltétele a népakarat szabad megnyilvánulása, amit nem lehet bármilyen magas állást betöltő egy, vagy két egyén aláírásával helyettesíteni. 4. A cseh nép akaratának megnyilvánulása nélkül Csehország megszállása és a német kormány ezt követő cselekedetei nem tekinthetők másnak, mint önkényesnek, erőszakosnak és támadónak. 5. Ezek a megállapítások teljes egészükben vonatkoznak Szlovákia helyzetének megváltoztatására is. 6. A fentieket tekintetbe véve a Szovjet-kormány sem Csehország, sem Szlovákia bármilyen formában történő beolvasztását a Német Birodalomba nem ismerheti el törvényesnek és a nemzetközi jognak és igazságnak, vagy a népek önrendelkezési jogának elméletével összeegyeztethetőnek. 7. A Szovjet-kormány véleménye szerint a német kormány akciói nemcsak, hogy nem csökkentették az általános békét fenyegető veszedelmet, hanem ellenkezőleg, megteremtették és növelték ezt a veszedelmet, veszélyeztetik a középeurópai politikai egyensúlyt, növelték a már előbb megteremtett európai riadalmat és újabb csapást mértek a népek biztonságérzetére."

*

A benemavatkozási politika a földközi-tengeri kérdésben is sikereket ért el. Francó, éppen most gyümölcsözteti ezeket a sikereket. A spanyol árulók minden feltétel nélkül kiszolgáltatták a népet a fasiszta lázadóknak és külföldi szövetségeseiknek. Március 28-án, Francó generális csapatai bevonultak Madridba, mely a hősiességnek és önfeláldozásnak a világtörténelem egyik legszebb példáját nyújtotta. A lázadók tisztogatnak. Ezrek kerülnek

börtönbe, vesztőhelyre. A köztársaságnak a nép érdekében tett minden intézkedése hatályát vesztette. A felosztott földek visszakerültek régi birtokosaik kezébe, a nemzetiségek elvesztik szabadságukat, a felszabadult parasztok és munkások visszasüllyednek középkori tudatlanságukba és Spanyolország megint Európa legvisszamaradottabb, legsötétebb része lesz, ahol a vallás és vérőrülete, az emberi butaság, sötétség üli torát.

A spanyol kérdés azonban még nem intéződött el teljesen. Anglia most kezdi el gazdasági birokját a fasiszta beavatkozókkal. Juan March, a lázadók pénzügynöke már megnyitotta irodáját Londonban, de Mussolini egy szóval sem tett eddig még említést a spanyolországi olasz csapatok visszavonulásáról.

Az európai helyzet napról-napra aggasztóbb. Mindenütt lázas készülődések történnek. Anglia és Franciaország az utóbbi események hatása alatt őrületesen fokozzák fegyverkezésüket. De a fasiszta államok sem tétlenek. Legújabb hírek szerint titkos csapatmegmozdulások történtek a hatalmasan megnövekedett Német Birodalomban. A közlekedést, pósta-szolgálatot, átszervezik. A Brenner-hágón keresztül óriási tömegű hadiszert szállítanak Olaszországba, ahova nagy számban utaznak német katonai istruktorok is.

Ezek semmiesetre sem biztató jelek. És ha a demokratikus hatalmak az utolsó pillanatban férfiasan, becsületesen szembe nem néznek az eseményekkel, Európa újabb katasztrófába sodródik. Egyetlen, még eredménnyel biztató út: visszatérni a kollektív biztonsági rendszerre, béke-blokkokat teremteni úgy Kelet-, mint Nyugat-Európában.

Szubotica, 1939. április 3.

Szántó Árpád

HERRIOT: Szabad nemzet nem tárgyalhat a határairól, hanem védi azokat. Néhány hónap múlva megüljük annak az időnek emlékünnepét, amikor a mezítlábas katonák az egyesült önkényuralommal szemben megvédték Franciaország szabadságát.

Ne feledjük el, hogy ma a legerőszakosabb múlt ököljogát képviselő rablólovagok törnek előre. És már most békében sem tartják be a szerződéseket és igéreteiknek sincsen semmi komolyabb jelentősége. A politikai és vallásszabadság sárba tiporva; a légkőr az emberre rendezett hajtóvadászatok hallalijától hangos. A jog halódik és veszedelem fenyegeti a humanizmus, a szentirás és a filozófiai gondolkodás eredményeit.

IDEGEN SZAVAK MAGYARAZATA

Akadémia — tudományos egyesület
aktuális — időszerű
alkoholista — iszákos, részeges
akció — cselekvés, cselekmény
analfabéta — írni-olvasni nemtudó
Bón — kötelezvény
blokád — zárlat, megszállás
blokk — tömb
Civilizáció — polgárosultság
cinikus — mások ítéletével, megbotránkozásával nem törődő
Diktatúra — parancsuralom
dzsungel — bozóttal sűrűn benőtt mocsár
dinasztia — uralkodó család
dinamit — robbanó anyag
dinamikus — mozgató, hajtó erővel rendelkező
depresszió — süllyedés, lehangoltság
diploma — oklevél
demoralizálni — elzüllesztení
Exponens — képviselő
expedíció — utazó, kutató társaság
exportálni — kiszállítani (az országból)
ekrazit — robbanóanyag
Fátum — sors, balsors, végzet
feudalizmus — hűbériség
flotta — hajóhad
filozófia — bölcsészet
Garantálni — biztosítani
gerilla — kis harc, portyázó szabadcsapat
Humanista — az emberiesség ápolója, terjesztője
huszita — Husz János híve
horizont — láthatár
Instruktor — oktató
infláció — pénzhígítás
Junker — (német) nemes, földbirtokos
Kriminalista — bűnügyekkel foglalkozó
kartotéka — törzslap
kolónia — telep, település, gyarmat
katakomba — földalatti folyosó
konszolidáció — megszilárdulás, megerősödés
koncern — pénzcsoport, ipari vállalatok gyesülése
konkurrencia — verseny
koncentráció — öszpontosítás
katasztrófa — szerencsétlenség
konfliktus — viszály
katedra — tanszék
kábel — huzal, drót
kapituláció — behódolás
konzervativ — maradi
káosz — zűrzavar
Lavina — hógörgeteg
lukszus — fényűzés
liturgia — templomi szertartások összessége
liberális — szabadelvű
Monopol — egyedárúság
menza — diákétterem
misztikum — titokzatosság
Naivitás — egyszerűség, természetesség, koriátoltság
neurótikus — idegbeteg
nomád — vándorló (nép)
naturalizmus — természetességet követő művészeti irány
Programm — műsor, munkaterv
passzivitás — tétlenség
passziva — adósság
puccs — csiny, államcsiny
prosperitás — fellendülés, virágzás
propaganda — tanok, elvek rendszeres terjesztése
partizán — szabadharcos
pacifikálás — megbékítés, lecsendesítés
permanens — állandó, folytonos
Reformáció — átalakítás
radikális — alapos, gyökeres
romantikus — regényes
revizió — felülvizsgálás
recept — előírás
Stratéga — hadvezér
Szankció — megtorló intézkedés, jóváhagyás
szekta — kis felekezet
szolidaritás — együttérzés
Textil — szőttes
tipus — mintakép
tornádó — pusztító erejű szél
teológia — hittudomány
taktus — ütem
trahoma — szembaj
Ultimátum — utolsó felszólítás
Vazallus — hűbéres
Zóna — szakasz

A HID ELŐFIZETÉSI DIJA:

Jugoszláviában:

Egy évre 36.—, félévre 20.—, negyedévre 10.— dinár.
Egyes szám ára 4.— dinár.

Magyarországon:

Egy évre 5.—, félévre 2.50, negyedévre 1.25 pengő.
Egyes szám ára 50 fillér.

Befizető lapunk üres tuloldalán kérjük feltüntetni a küldött összeg rendeltetését

A HID 58.297 sz. postatakarékpénztári csekkszámlájára küldje előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyformán terhelik. Ezért lejáratkor azonnal újítsa meg előfizetését!

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. Levelek és kéziratok Administracija i redakcija HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.

Odgovorni urednik i izdavač: *Mayer Ottmar*, Subotica, VII. Kragujevačka 4.

Štamparija BRAĆA FIŠER, Subotica